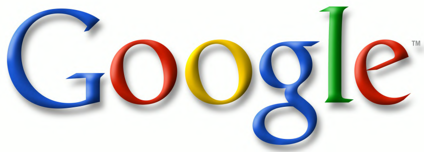
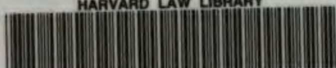




L. H. RUIJSSENAERS.

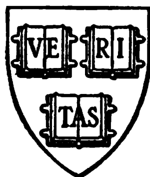
HISTORISCH JURIDISCHE PROEVE

OVER DE

ONLANGS ONTWORPEN REGTERLIJKE INRIGTING

IN

EGYPTE


VE RI
TAS

NETHERLANDS

HISTORISCH JURIDISCHE PROEVE

OVER DE

ONLANGS ONTWORPEN REGTERLIJKE INRIGTING

IN

EGYPTE.

HISTORISCH JURIDISCHE PROEVE

OVER DE

ONLANGS ONTWORPEN REGTERLIJKE INRIGTING

IN

EGYPTE.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT,

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

DOCTOR IN HET ROMEINSCH EN HEDENDAAGSCH REGT,

AAN DE HOOGESCHOOL TE UTRECHT

NA MAGTIGING VAN

DEN RECTOR MAGNIFICUS

Dr. J. I. DOEDES,

GEWOON HOOGLEERAAR BIJ DE GODGELEERDE FACULTEIT,

MET TOESTEMMING VAN DEN ACADEMISCHEN SENAAT

EN

VOLGENS BESLUIT VAN DE REGTSGELEERDE FACULTEIT,

TE VERDEDIGEN

op Dingsdag 23sten Sept. 1873, des namiddags ten 3 ure

DOOR

LEONARD HENDRIK RUIJSSENAERS,

GEBOREN TE ALEXANDRIË.

UTRECHT,
J. DE KRUYFF.
1873.

Stoom-Snelpersdruk van L. E. BOSCH & ZOON, te Utrecht.

AAN MIJNE OUDERS.

VOORREDE.

Egypte een der vruchtbaarste landen van onzen aardbol, op de grenzen van Afrika en Azie gelegen en aan den eenen kant door de Middelandsche- aan den anderen door de Roode zee bespoeld, is de kortste en regelregte weg van 't verre Westen naar 't Oosten, en het middelpunt geworden van de met elken dag meer uitgebreide betrekkingen welke Europa thans met Indie, China en Australie onderhoudt. Na de ontdekking van den doortogt langs de Kaap de Goede Hoop heeft de handel tot in onze eeuw dien zoo natuurlijken en voorheen behandelden weg verlaten en dien gevolgd welke door Vasco di Gama aangewezen was. Het bezwaar van af- en inladen en de besparing van tijd en geld waren de eenige redenen niet die aan Egypte den transitohandel ontnamen; het was voornamelijk daarom omdat de oude weg ontoegankelijk geworden was. De willekeur en regeeringloosheid waaronder dat land onophoudelijk

zuchtte, het fanatisme en de woestheid der inwoners of liever van hen die aan 't bestuur waren, hadden een dam opgeworpen waarop de handel stiet. Dat Egypte inderdaad de gunstigste gelegenheid voor het verkeer tusschen Oost en West aanbiedt, blijkt daaruit dat de handel zich gehaast heeft die voormaligen weg weder te betreden van 't oogenblik dat eene betere orde van zaken in dat land heeft begonnen te heerschen, en de belangen van vreemdelingen door de overheid ter harte genomen zijn. In onze dagen heeft Egypte dan ook, wel is waar in anderen zin, hare vroegere beteekenis herkregen, waartoe de grootsche onderneming van de doorgraving van 't kanaal van Suez in 1869 voleindigd, zoo zeer heeft bijgedragen, en aan den handel een spoorslag gegeven waarvan de weldaden zich al meer en meer laten gevoelen.

Onder een verlicht, en voor 't land meer passend bewind heeft de landbouw zich meer en meer opgebeurd en hersteld. Katoenbouw en suikerteelt nemen jaarlijks toe, terwijl voor een twintigtal jaren deze twee hoofdproducten bijna niet verkregen werden. De bloedige en reusachtige burgeroorlog in de Ver. Staten van N. Amerika gaf vooral eene verbazende uitbreiding aan den katoenhandel.

De dagelijks vermenigvuldigde stoomvaart, en ten gevolge daarvan het spoedig en gemakkelijk vervoer van personen en koopwaren, heeft eene Europesche immigratie uitgelokt, die door de onder-koningen van Egypte met ruimen blik al sterker en sterker is aangemoedigd geworden. Zij zagen teregt

in, dat de Europeanen onmisbaar waren voor de wedergeboorte van 't land, door de beschaving die zij er met zich bragten. De welvaart en vooruitgang van Egypte is dan ook ten deele aan dien invloed toe te schrijven, zonder welken de groote werken, spoorwegen, bruggen, havens, fabrieken enz: bezwaarlijk konden tot stand gebragt worden. Die toevloed van vreemdelingen heeft echter eigenaardige moeijelijkheden na zich gesleept, die bij den dag vermeerderen, en veroorzaakt worden door het gemis aan genoegzame waarborgen van internationale regtszekerheid zoowel in hunne aanraking onderling als met de inlanders.

Thans bestaan feitelijk twee regtsmagten, de Europesche en de inlandsche, terwijl de eerste wegens het gelijktijdig bestaan van 16 bijzondere Consulaten in even zoo vele elementen gesplitst wordt. Tengevolge hiervan heerscht een toestand, soms met regteloosheid te bestempelen en die in elk geval slecht en onvoldoende is. Deze jammerlijke orde van zaken is allengs ontstaan uit eene reeks diplomatieke akten en overeenkomsten welke men Capitulatien noemt, al zeer vroeg tusschen de Porte en de Europesche Mogendheden gesloten. Sints eenige jaren is de Egyptische regering in onderhandeling met vreemde cabinetten over eene wijziging en verduidelijking van die oude Capitulatien, en met die herziening de instelling van eene gemengde maar eenige regtsmagt te vestigen.

INLEIDING.

Egypte maakt sints drie eeuwen deel uit van de uitgestrekte Turksche heerschappij, die uit zulke talrijke en vooral heterogene deelen bestaat.

De betrekkingen echter tusschen Constantinopel en Cairo zijn ten gevolge van de groote gebeurtenissen van onzen leeftijd in de Levant voorgevallen, alsmede van de steeds toenemende zwakheid van Turkye, van geheel bijzonderen aard.

Tot 't jaar 1517 was Egypte een onafhankelijk land onder de dynastie van de Mameluksche Sultans. De Mamelukken waren oorspronkelijk jonge Turksche en Cirkassische slaven welke sedert de XIIIe eeuw van onze jaartelling door den Sultan Maleh el Saleh uit de dynastie der Ayoubiten tot eene lijfwacht werden opgeleid, en die al zeer spoedig grooten invloed op het bestuur verkregen. De Sultan Touran-Schah, opvolger van Maleh el Saleh, werd door hen vermoord, daar zij beducht waren dat hij zich van hunnen

gevaarlijken invloed wilde bevrijden, en een hunner Ibegh werd de grondlegger der dynastie van de Bahariten. Deze omwenteling had plaats in 't jaar 1250, onder de oogen van Lodewijk den Heilige, die te Mansourah gevangen genomen was, en een wapenstilstand van 10 jaren gesloten had met Touran-Schah. JOINVILLE; *Histoire de St. Louis* (édition du Cange p. 70) verhaalt dat een dezer Mamelukken, het bloedig hart van den Sultan aan Koning Lodewijk aanbood en daarvoor eene belooning vroeg, maar door dien Vorst met afgrijzen werd afgewezen. Deze Mamelukken nu bleven aan 't hoofd tot in 't jaar 1382 toen zij vervangen werden door een anderen tak van deze lijfwacht, namelijk die der Bordgiten [1]), welke naderhand op hunne beurt werden overwonnen door Sultan Selim in 't jaar 1517, tot straf voor de krachtdadige ondersteuning die zij verleend hadden aan Zizim, den grooten tegenstander van Bajazet II. Van dat jaar af werd Egypte regtstreeks onder 't gezag van de Porte gebragt, die dat land door middel van een Pacha of gouverneur bestuurde.

Het beheer dezer Turksche ambtenaren liet zeer veel te wenschen. Hunne voornaamste bezigheid was 't volk zooveel mogelijk uit te plunderen, ten einde na den Grooten Heer den cijns betaald te hebben, zich zelve en hunne aan-

---

1) Tableau des Révolutions I, p: 255 par M. Koch, Strasbourg 1790.

hangers te verrijken. Hun gezag bepaalde zich tot de steden, daar de Mamelukken en de zwervende Arabische stammen zoo goed als onafhankelijk, 't platteland afliepen waar zij op kosten van de landbouwende bevolking leefden.

Zeer belangrijk over den toestand van Egypte uit dien tijd, zijn enkele deelen van de Rapporten der Venetiaansche Gezanten aan den Senaat, van die namelijk, welke de Republiek te Constantinopel hadden vertegenwoordigd, *Relazioni degli ambasciatori Veneti al Senato* raccolte, annotate ed edite da EUGENIO ALBÉRI, Firenze 1840.

Geregelde diplomatieke betrekkingen tusschen Venetie en Constantinopel dagteekenen van 't jaar 1205 [1]), en werden na de inneming van deze stad door Mahomed II, met dezen en zijne opvolgers voortgezet. Die Gezanten hadden den titel van *baïlo*, *bajulus*, welke naam gebezigd werd voor een verdediger van lijf en goed der medeburgers in een vreemd land. Het gezantschap te Constantinopel werd in dien tijd als de eerste post beschouwd, zooals uit de volgende regelen blijkt. »Il bailaggio di Constantinopoli era la più »onorevole e la più importante ambasceria a cui »patrizio potesse aspirare nel secolo XVI. Le rela»zioni di Venezia colla Porta, sovente ostili, sempre »sospette anche fra le più calde proteste di amicizia »e di alleanza, esigevano che tanto posto coprissero

1) t. a. p. Serie 3, III, bl. 13.

»uomini maturi e nel maneggio degli affari inter»nazionali esercitatissimi."

In de beschouwingen van de Venetiaansche gezanten bij de Porte uit die dagen, zien wij verschil van meening of Egypte, als wingewest van 't Turksche rijk, aangemerkt moet worden tot Afrika of tot Azië te behooren, terwijl een hunner, Daniel Barbarigo die van 1561—1564 de Republiek bij den Grooten Heer vertegenwoordigde beweert, dat Egypte Afrika van Azië scheidt [1]).

De inkomsten van deze Turksche provincie in de XVI[e] eeuw werden op 1,800.00 ducaten geschat, waarvan de helft in de schatkist van Constantinopel gestort werd, terwijl het andere gedeelte diende om de troepen en de Turksche ambtenaren te betalen, die dat land bestuurden [2]).

De handel tusschen de Italiaansche en Fransche havens met Egypte was niet onbeduidend, daar die van Venetie alleen, in 't jaar 1553 de som van 350.000 ducaten bereikte.

Ook werd er handel gedreven op de havens der Roode Zee en van den Perzischen golf, en was te Suez een der 4 groote arsenalen van 't Turksche rijk gevestigd [3]).

De magt van den Pacha van Egypte was in dien tijd zeer beperkt tegenover de Turksche rege-

---

1) Relazioni Vol. II bl. 3.

2) Relazioni I bl. 38.

3) Relazioni I bl. 422. De drie overige waren te Pera Gallipoli en te Bassora. II bl. 316.

ring, zoodat ook de minste ongenade of achterdocht zijne terugroeping of dood ten gevolge kon hebben. Evenals thans nog veelal 't geval is, was 't eene gewigtige zaak voor alle Turksche ambtenaren, zich de gunst van den Groot-Vizier en van de omgeving van den Grooten Heer te verwerven en te behouden, en daar eene verandering van zulken Staatsdienaar tot de vrij gewone gebeurtenissen behoorde, was dit meestal de oorzaak van ontslag en vervanging van alle hooge ambtenaren.

Het was echter niet zeldzaam, dat de Gouverneur van Egypte zich van het opperbestuur te Constantinopel trachtte vrij te maken, vooral wanneer de Sultan in oorlogen met Hongarije gewikkeld was, en dien ten gevolge niet bij magte, groote strijdkrachten in Syrie te onderhouden. Op den duur wist geen hunner zich staande te houden, daar de Turksche regering te regt [1]) inziende dat eene verbrokkeling van het rijk tot elken prijs moest verhoed worden, zich haastte de muitelingen tot gehoorzaamheid terug te brengen.

De magt van de Turken was trouwens in de XVIe en XVIIe eeuw zeer groot, zooals uit de oorlogen blijkt die zij onophoudelijk, en vaak met

---

1) Lorenzo Bernardi a°. 1592 geeft in zijn rapport aan Niccolo da Ponti, doge van Venetie, als een der drie middelen om den ondergang van 't Ottomanische rijk te bewerken, vooral aan, zoo mogelijk tweespalt onder de Turken te verspreiden, en gelooft dat de onafhankelijkverklaring van Egypte een doodsteek zoude wezen voor 't keizerrijk. t. a. p. II bl. 377.

zooveel voorspoed in Europa, Azie en Afrika voerden om hunne uitgestrekte bezittingen te verdedigen en te vermeerderen.

De voortreffelijkheid van de legers van den Sultan was, ondanks den grooten afstand en moeijelijkheid van vervoer, zoozeer erkend, dat Dan. Barbarigo in zijn rapport verhaalt dat de Vorst van Atchin, een der drie potentaten van Sumatra in de XVIe. eeuw een gezantschap afvaardigde naar den Grooten Heer om geschut en hulptroepen te vragen ten einde de Portugeezen, die zich in die streken gevestigd hadden, te bestrijden. Aan dat verzoek werd wat het geschut aangaat voldaan, maar de expeditie van troepen had geen plaats [1]).

In 't jaar 1766, gelukte het aan een van de voornaamste opperhoofden der Mamelukken in Egypte zich van 't bewind meester te maken, en om meer kracht aan zijne verheffing te geven, wist deze man, Aly-Bey zich door den Sheriff van

1) t. a. p. I. bl. 13. „Lasciando da canto il golfo di Bengala vi è il Pegù e l'isola Taprobana, ovvero di Sumatra dove è il re d'Assi con due altri re. Il qual re d'Assi con tutto che sia tanto lontano da questa eccelsa Porta, mandò, come per mie scrissi a vostra serenita, due mani d'Ambasciatori per richiedere artiglerie e mastri che ne facessero, e cosi ottenne, procurando di più che questo Gran-Signore mandasse armata nell Indie contro li Portoghesi suoi inimicissimi, facendogli facile tal impresa; ma di questo non fu conclusa alcuna cosa. Condussero le artiglierie, come scrissi, in Allessandria e dipoi per il Nilo a Suez, e di li dovevano esser condotte in Aden, fino ad altro avviso del detto re."

Mecca als Sultan van Egypte te doen erkennen. Zijne regeering was van korten duur, en evenals zij door geweld was tot stand gekomen, werd ook door geweld een einde daaraan gemaakt, en kwam hij onder de dolksteken van een' zijner volgelingen om, die door de Turken hiertoe aangezet was; waarna het land onder hunne heerschappij terugviel.

De Fransche expeditie van 1798, bragt in den ongelukkigen toestand van achteruitgang, waarin Egypte onder de heillooze heerschappij van de Turksche Pacha's en de Mamelukken geraakt was, een gunstigen ommekeer van zaken te weeg.

Napoleon wist het voor te spiegelen aan de inlanders alsof hij alleen oorlog voerde tegen de Mamelukken, en hen van hun ijzeren juk bevrijden wilde, maar dat het geenszins een strijd was tegen den Sultan, het hoofd van het Mohamedanisme. In zijne proclamatie aan de inwoners van Cairo na den slag der *Pyramiden*, zeide hij: »Nous vous »avons déjà envoyé une proclamation suffisamment »étendue: nous vous y annoncions que nous n'étions »venus ici que dans l'intention de faire cesser le règne »des Mamlouks. Ils méprisaient les Français, pre- »naient le bien des particuliers et les propriétés du »Sultan. Ils ont ôsé nous attaquer, nous les avons »reçus, comme ils le méritaient. Nous en avons »tué quelques — uns pris plusieurs et mis le reste en »fuite. Nous les poursuivrons jusqu'à ce qu'il n'en »reste plus un seul en Egypte. Les Cheikhs, les Ulé-

»mas, les personnes en dignité, et les rayas peuvent rester tranquilles jusqu'à la fin de cette guerre."

(Journal *d'Abdurrahman Gabarti* pendant l'occupation française en Egypte traduit de l'arabe par Alex. Cardin drogman chancelier du consulat général de France en Egypte. Paris 1838 p. 17.)

Het gelukte hem de Sheiks (geestelijke opper hoofden) voor zich te winnen, en zich aldus de goede gezindheid, of ten minste onpartijdigheid van het grootste gedeelte van het volk, te verwerven. Het Egyptische volk leerde nu voor het eerst eenigermate wat vrijheid en besef van eigenwaarde was, door de instelling van eene goede regtsbedeeling [1]), van een *divan* of parlement, dat met de beraadslaging over de belangen van 't volk en met 't nemen van alle maatregelen belast was die het eigendom en de openbare orde moesten verzekeren. Dit alles was ongelukkigerwijze van korten duur, en in 1801 verviel het land, na de capitulatie van den generaal Menou, terug in den vorigen toestand gedurende eenige jaren. De Mamelukken echter konden zich niet geheel herstellen van de verliezen die zij geleden hadden, en ofschoon zij het den Turksche landvoogden nog lastig

---

1) Napoleon voerde een reglement op het beleid der justitie in, uit 4 hoofdstukken bestaande:

1° over de regters en de regtbanken.

2° over de wijze van procederen.

3° over titels van aankomst en eigendom (des titres et des propriétés).

4° over 't erfregt.

maakten, vooral in Opper-Egypte, gelukte het hun niet, zich weder op vasten voet te Vereenigen en het voormalig gezag terug te winnen.

Hoewel op de administratie van den Pacha zeer veel aan te merken viel, was het nu toch gelukkig de eenige autoriteit van het land, en werden zijne bevelen thans gehoorzaamd. Het land nam materieel zeer in welvaart en ontwikkeling toe, en ofschoon met belastingen overstelpt, kon men zich van den geregelden vooruitgang van handel en nijverheid uit de opbrengsten vergewissen. Vooral is het aan Mehemet Aly te danken dat de landbouw zich zoozeer ontwikkelde ten gevolge van een maatregel, waarop wij later wenschen terug te komen, en die, ofschoon hoogst willekeurig, toch de meest heilzame vruchten afwierp.

De tegenwoordige dynastie der onder-Koningen van Egypte heeft dienzelfden Mehemet Aly een Albaneesch officier tot grondlegger. Deze verjoeg in 1806 den Turkschen Pacha, die bij de bevolking zeer gehaat was; hij stelde zich in diens plaats, in welke waardigheid hij door de Porte bevestigd werd, welke hoewel onwillens, bij deze benoeming toegaf aan de noodzakelijkheid en aan den aandrang van Generaal Sebastiani, Fransch ambassadeur te Constantinopel.

Mehemet Aly had den strijd tusschen de Franschen aan de eene zijde, en de Engelschen en Turken aan de andere, met belangstelling gevolgd,

en de groote voordeelen van de Europesche legerorganisatie, discipline en taktiek juist ingezien. Zijne eerste zorg was dan ook om een goed leger te scheppen, en hij zocht de elementen in het Egyptische volk zelf, dat tot nu toe geheel en al uitgesloten was van de militaire dienst. De Mamelukken en Janitsaren waren de eenige troepen die hij in Egypte vond, en de eerste waren zijn gezworen vijanden, terwijl 't gehalte der Turksche troepen veel te wenschen liet. Na den val van Napoleon, haalde hij vele Fransche en Engelsche officieren over om in zijne dienst te treden, en met hunne hulp kon hij in weinige jaren een welgeoefend en talrijk leger in het veld brengen, waarmede hij later de Turksche heerschappij op den rand des afgronds bragt.

Ofschoon de Mamelukken hun vroeger prestige verloren hadden, zooals wij hierboven aanmerkten, waren zij nog bij magte, om hem in de groote landshervorming die hij met zooveel veerkracht had begonnen, zeer vele moeijelijkheden in den weg te leggen, en dien ten gevolge besloot hij tot een stap die in de geschiedenis beschouwd wordt even moeijelijk te regtvaardigen als de moord van de Strelitz door Peter den Groote of die van de Janitsaren door Sultan Mahmoud.

Mehemet Aly had vernomen dat er eene zamenzwering gesmeed werd door de voornaamste opperhoofden, om gebruik te maken van de

afwezigheid der troepen, die hij in gereedheid gebragt had, ten einde hen onder de leiding van zijnen zoon, tegen de Wahabiten te doen oprukken, die Mecca bezet hielden, en om hem aldus gedurende dien tijd, om het leven te brengen. Zijn besluit was spoedig genomen; hij zag in dat de Mamelukken, aan welke hij vele concessien gedaan had, en die de plegtigste beloften van onwankelbare trouw hadden afgelegd, nooit zouden willen berusten in de nieuwe orde van zaken, en in die gelegenheid nam hij zijne toevlugt tot een afschuwelijk middel, hoe heilzaam het dan ook in 't vervolg gewerkt heeft. Op den 1sten Maart 1811 noodigde hij ze allen uit op de citadel van Caïro te komen, ten einde de plegtige investituur van Toussoum-Pacha tot opperbevelhebber van het expeditieleger bij te wonen, en toen de laatste Mameluk was binnengereden, werden zij alle afgemaakt zonder dat een enkele ontsnapte. [1])

Na deze gruweldaad kon hij zich geheel en al aan zijne veroveringsplannen overgeven, en zijne magt tegen de buitenlandsche vijanden keeren, nu hij zich van de binnenlandsche aldus had ontdaan. In 1827 had hij tot loon van de verleende hulp aan de Porte tegen de opgestane Grieken, de regeering over het eiland Candia verkregen, terwijl hij in het Zuiden zijne heer-

1) Quatremère. „Histoire des sultans Mameloucks", traduite de Makrizi, 4 vol. in 4°.

schappij had uitgebreid tot aan de grenzen van Abyssinië. Ten gevolge ook van het économische systeem dat hij ingevoerd had, beschikte hij over eene aanzienlijke strijdmagt en eene wel voorziene schatkist, toen een geringe oorzaak plotselijk den oorlog deed ontstaan met de Porte, welke hij tot nu toe zoowel tegen de Wahabiten als in Griekenland getrouw had bijgestaan.

Eenige duizende landbouwers, afkeerig van het juk waaronder zij zuchtten, hadden de vlugt genomen naar Syrië, waar Abdallah-Pacha, de Turksche landvoogd, ze gretig ontving, als eene goede aanwinst daar er groot gebrek aan menschenhanden was; hij weigerde hen uit te leveren of te laten terugkeeren.

Oogenblikkelijk verklaarde Mehemet Aly zijnen buurman den oorlog en rustte een leger van 40.000 man uit, waarmede zijn zoon Ibrahim-Pacha, Syrië in 't begin van 1832 inrukte

De Porte vaardigde een firman uit, waarbij de onderkoning van Egypte werd vervallen verklaard van zijne waardigheid als zijnde een oproerling en verrader, en de regering over dit land toegezegd werd aan den veldheer die hem zoude te onder brengen. De Egyptische troepen hadden inmiddels de sterkte St. Jean d'Acre stormenderhand ingenomen, de Turksche legers in twee groote veldslagen op de vlugt gejaagd, en Syrië tot aan den voet van den Taurus bezet.

De Sultan wendde zich nu tot zijn ouden bondgenoot om hulp, Engeland, dat Turkije in 1789 tegen Rusland, en in 1801 tegen Frankrijk had beschermd. Thans was het kabinet van St. James echter ongenegen om werkdadig op te treden. Het liberale ministerie dat aan het roer was, volgde eene politiek van non-interventie, en een eerste gevolg daarvan, was eene groote vermindering der uitgaven voor de land- en zeemagt. Engeland was dan ook werkelijk niet in staat om de Porte behulpzaam te zijn, tenzij met goeden raad, welke echter niet voldoende was om Ibrahim-Pacha die zegevierend den Bosporus naderde, tegen te houden.

In deze hagchelijke omstandigheden, vergat de Sultan alle oude veete, en schreef een eigenhandigen brief aan den Czar waarin hij zijn aartsvijand hulp vroeg tegen zijnen overmagtigen vasal. Gretig nam Rusland deze gelegenheid te baat, om zich in de Oostersche aangelegenheden te mengen, en oogenblikkelijk kwam te Constantinopel de toezegging van een leger tot dekking der hoofdstad, terwijl de Russische vloot in het begin van 1833 uit Sebastopol naar den Bosporus stevende Op de tijding van deze Russische tusschenkomst, besloot Mehemet Aly wijselijk alle plannen, om de stichter van eene nieuwe dynastie te Constantinopel te worden, voor zooverre hij die gekoesterd moge hebben, te laten varen, en gaf hij zijnen zoon bevel de vijandelijk-

heden te staken. Onder bemiddeling van Frankrijk werd nu dóor de Porte 6 Mei 1833 een firman van amnestie uitgevaardigd, waarbij de onder-koning gehandhaafd werd in het bestuur van Egypte en Candia, en daarenboven werd begunstigd met de regering van Jerusalem, Tripoli, Aleppo. Damascus en Adana.

Het kostte den Sultan meer moeite om zich van zijn' bondgenoot uit het Noorden af te maken, die bij het tractaat van Unkiar Skelessi belangrijke concessien wist te verkrijgen, waaronder de belofte van de Porte om de Dardanellen voortaan te sluiten voor de oorlogschepen van alle overige Mogendheden Dit beding was in eene geheime clausule vervat, en werd pas eenige maanden later toevallig bekend toen de doortocht geweigerd werd aan eene Fransche oorlogscorvet die naar de Zwarte zee stevende. Groot was de verontwaardiging van Engeland en Frankrijk, die bij monde van hunne Gezanten hiertegen protesteerden, hetgeen echter natuurlijk weinig baatte.

Gedurende 6 jaar heerschte er nu vrede in het Oosten, maar in het jaar 1839 vond Sultan Mahmoud de gelegenheid schoon om de concessiën, welke zijn vasal hem afgedwongen had, in te trekken, en zond hij een leger van 80,000 man onder bevel van Hafiz-Pacha, naar Syrie om dit gewest te heroveren. Den 24sten Junij kwam het aan de rivier Nezib tot een treffen, waarbij Ibrahim-Pacha nieuwe lauweren behaalde en ofschoon

met mindere strijdkrachten, het Turksche heer eene groote nederlaag toebragt. Intusschen had de geheele Turksche vloot zich zonder slag of stoot aan Mehemed Aly verraderlijk overgegeven, zoodat de geheele militaire magt van Turkije op eenmaal vernietigd was. Sultan Abdul Medjid, Mahmoud's opvolger, vaardigde een onderhandelaar naar Alexandrie af, met last om vrede aan te bieden op de volgende voorwaarden: Egypte in erfopvolging en Syrie gedurende zijn leven, maar de onder-koning wilde er niets van hooren en eischte eveneens Syrie en Candia in erfopvolging. De zaak werd eindelijk beslist ten gevolge van het tractaat van 15 Julij 1840 waarbij Engeland, Pruissen, Rusland en Oostenrijk zich verbonden om Mehemet Aly, door alle middelen, desnoods met geweld [1]) er toe te brengen om de Turksche voorstellen aan te nemen, welke thans, na zijne weigering ten gevolge van deze viervoudige hulp veel ongunstiger waren geworden, en zich bepaalden tot het gouvernement van Egypte in erfopvolging aan zijn geslacht. Frankrijk was met opzet uitgesloten door de 4 overige groote Mogendheden, wegens de ondubbelzinnige sympathie welke het aan Mehemet Aly betoond had, en de onopregte politiek die het in deze quaestie volgde [2]).

Hierbij bleef het niet. Want daar de onder-

1) „The Law of Nations" Travers Twiss I p. 92.

2) d'Haussonville. „Histoire de la politique extérieure du gouvernement français. T I p 166 et suiv. (1830—1848).

koning, op zijne legermagt en den steun van de Fransche regering vertrouwende, in zijne weigering bleef volharden, zagen de verbonden Mogendheden zich verpligt geweld te gebruiken, waarvoor hij natuurlijk zwichten moest, vooral na den val van het min of meer oorlogzuchtig ministerie Thiers, waarop zijne laatste hoop gebouwd was. Syrie en Candia werden ontruimd en de Turksche vloot stevende terug naar den Bosporus. Tot vergoeding voor zijne onderwerping, werd hem de erfelijke regeering van Egypte bij den firman van 1 Junij 1841 verzekerd, welke de bron en de basis is van de betrekkingen tusschen Turkije en Egypte. De Sultan had nu ook in zijn overmoed gaarne de erfelijkheid geweigerd, maar de invloed der groote Mogendheden, die voor Mehemet Aly zoo nadeelig had gewerkt, liet zich nu eensklaps te zijnen gunste voelen, en de regeering werd voor de toekomst aan zijne afstammelingen plechtig in den firman gewaarborgd [1]) Ofschoon in dezen firman, zoowel als in alle latere altijd gesproken wordt

---

1) Firman 1 Juin. „Je vous accorde par les présentes le gouvernement de l'Egypte avec ses anciennes limites, telles qu'elles se trouvent tracées sur la carte, que vous envoie mon grand vizir dûment scellée. J'y joins les prérogatives héréditaires aux conditions suivantes: quand le gouvernement sera vacant, il passera de l'aîné à l'aîné dans la ligne masculine de vos fils et descendants." (Manuale di Diritto publico e privato Ottomano, compilato dal dottor D. Gatteschi 1865, III p. 539.)

van den *Gouverneur* van Egypte, kan men toch niet ontkennen, dat die erfopvolging welke de Sultan geschonken heeft aan de onderkoningen van Egypte, juist dat karakter van een gouverneur wegneemt, d. i. een landvoogd, die door den Souverein benoemd en ontslagen wordt, terwijl hier niet alleen van ontslag geen sprake kan wezen, maar bij den dood van den onderkoning, de regeering op den oudsten uit het geslacht regtens overgaat, zonder eenige inmenging van de Porte. De cijns welke jaarlijks zoude betaald worden door de Egyptische regering werd op 60,000 beurzen vastgesteld, welke som later uit eigen beweging door de opvolgers van Mehemet-Aly verhoogd is en thans 131,000 beurzen[1]) bedraagt. De onderkoning is wat het bestuur van het land betreft, bijna geheel en al vrij gelaten, en heeft het regt om zoowel burgerlijke als militaire ambten te geven aan wie hij verkiest, ofschoon dit, wat het militaire betreft, alleen de mindere rangen geldt. Bij een firman d° 5 Junij 1867 wordt de magt van den Khedive, wat het binnenlandsch beheer betreft, nog meer uitgebreid, hem de bevoegdheid gegeven, om met de agenten der vreemde Mogendheden overeenkomsten te sluiten aangaande tollen, doortogt van personen en goederen, de posterijen enz. »l'Administration inté-

1) Eene beurs bedraagt 500 Piasters = 62,50 gulden. De geheele som is dus 7,860,000 gulden. (Budget de l'Egypte année 1868).

»rieure de l'Egypte et par conséquent les intérêts »financiers, matériels et autres du Pays, ayant »été confiés au gouvernement du Vice-Roi, il a paru »nécessaire d'accorder au gouvernement Egyptien »la permission de faire tous les réglements ou lois »spéciales qu'il croirait nécessaires dans le but de »développer ces intérêts sous forme d'actes spé»ciaux d'administration intérieure. Tous les traités »souscrits par mon gouvernement impérial devront, »comme toujours être exécutés en Egypte. Mais le »Khédive a toute autorisation de conclure avec les »agents étrangers des arrangements spéciaux re»latifs aux douanes, à la police des sujets étrangers, »au transit et à la poste; seulement ces arrange»ments ne pourront en aucune façon être promul»gués sous forme de traités ou de conventions »politiques."

De tegenwoordige onder-koning heeft in 1866 van de Porte een nieuwen firman verkregen, waarbij de bepalingen van dien van 1841 betrekkelijk de erfopvolging vervangen worden door andere die nu de gewone staatsregtelijke beginselen huldigen van vader op zoon, en bij welke de Mahomedaansche wetgeving op dit stuk afgeschaft wordt voor Egypte, [1]) hoewel zij te Constantinopel van kracht blijft.

---

1) Firman 12 lune de Moharem année de l'Hégire 1289 (17 Mei 1866. „J'ai décidé désormais que le gouvernement de l'Egypte avec les territoires qui en dépendent et les kaimakats de Souakim

Bij een' lateren firman van 30 September 1872 is nu ook de bevoegdheid aan den Khédive gelaten om zoo vaak hij het noodig acht, voor 's lands belangen buiten- of binnen 's lands geldleeningen te sluiten in naam van de Egyptische regering. Al heeft deze onder-koning en zijne voorgangers reeds vóór dien tijd zulke finantiele operatien ondernomen, bleef het, bij het stilzwijgen en duisterheid der vroegere firmans op dit stuk, twijfelachtig of zij daartoe bevoegd waren. Thans zegt het keizerlijk decreet (Khatt) dat het Hoofd van de Egyptische regering geene vergunning hoegenaamd zal behoeven. »Dorénavent aussi, »toutes les fois que pour la prospérité du pays, »le besoin de contracter des emprunts à l'extérieur, »se produira, je vous renouvelle et vous confirme »l'autorisation d'emprunter les sommes nécessaires, »au nom du gouvernement égyptien, sans demander »aucune autorisation."

De hooge waardigheid waarmede de onder-koningen bekleed zijn, en de verschillende praerogatieven hun toegekend, maken het, bij de onduidelijke akten en wetten die de politieke betrekkingen tusschen Turkije en Egypte regelen, zeer moeijelijk om laatstgenoemd land eenvoudig als eene provin-

---

et de Massauah, sera transmis à l'aîné de tes enfants mâles, et de la même manière au fils aîné de tes successeurs."

Bollettino di Legislazione e Giurisprudenza in Egitto del Dr. Gatteschi II 1867—1868 Alexandria 1869.

cie van het Ottomanische rijk te beschouwen. De meeste Europesche Mogendheden namelijk Groot-Brittannië, Frankrijk, Duitschland, Rusland, Italie, Spanje, Belgie, Griekenland, Oostenrijk en de Vereenigde Staten van N.-Amerika onderhouden te Alexandrië betrekkingen met de regering van den Khédive, door middel van Consuls-generaal die tevens den titel van agent diplomatique [1]) voeren, zooals dit onder anderen ook het geval is te Bucharest bij den prins Karel van Roumanie. Deze Consuls-generaal en diplomatieke agenten onderhouden geregelde betrekkingen met den Egyptischen Minister van Buitenlandsche zaken, die als zoodanig steeds betiteld en erkend wordt.

Van belang is een vonnis van (Parijs, tribunal civil de la Seine d°. 10 April 1847,) waarbij die Regtbank zich bij eene vordering door een Franschman tegen Mehemet Aly ingesteld, incompetent verklaarde om van de zaak kennis te nemen en dat wel op grond van den regel uit het Volkenregt dat vreemde regeringen niet voor andere regtbanken gedagvaard kunnen worden, wegens daden van Regering zooals hier dan ook werkelijk het geval was [2]). Uit een en ander blijkt dat het moeijelijk is aan

---

1) De overige staten, onder deze Nederland, worden dusverre alleen door Consuls-generaal vertegenwoordigd.

2) Commentaries upon international law bij R. Phillimore II, p. 128.

Egypte de juiste plaats aan te wijzen hetzij in den rang der onafhankelijke Staten [1]), hetzij in dien van de talrijke provincien van het Turksche rijk; zoodat dit gewest een standpunt van geheel bijzonderen aard blijft innemen. De Europesche kabinetten beschouwen den Khédive van Egypte als in een toestand van onderhoorigheid, vasaliteit tegenover den Sultan, welke band ongeveer ook bestaat tusschen Constantinopel en de Donau-vorstendommen. Sommige leden van den Divan hebben in den laatsten tijd, vooral in 1869 moeite gedaan om de Egyptische regering te doen beschouwen als een eenvoudig pachalik. De Sultan echter heeft in stede van hieraan toe te geven, aan den onderkoning den titel van Khédive [2]) geschonken en bij een firman van 1866 zooals wij straks zagen, de erfopvolging in de regte linie. Frankrijk heeft in 1840 deze quaestie van de erfopvolging zoozeer gedreven, dat 't als een casus belli werd gesteld [3]). Het is dan ook zeer twijfelachtig of de Porte thans wel weer 't regt zoude hebben, eigendunkelijk den Khédive af te zetten

---

1) In tractaten met de Porte, wordt Egypte steeds beschouwd als eene gewone provincie. Vgl. „*Archives Diplomatiques*" a°. 1864, art. 6 en 19 van 't tractaat van 25 Februarij 1862 tusschen Turkye en N.-Amerika. (bl. 179 & bl. 181.)

2) Hedewi of Khedewi is de titel, dien de khalifen oudtijds als vorsten van Egypte droegen.

3) Dépêche de M. Thiers à M. Guizot 8 Octobre 1840. Mémoires pour servir à l'histoire de mon temps. par M. Guizot V p. 505.

of te vervangen, daar deze toch evenals zijne voorgangers zijne waardigheid bekleedt, krachtens eene akte waaraan de Europesche diplomatie haar zegel heeft gehecht. Wanneer wij echter de theoretische vraag laten rusten en den feitelijken toestand nagaan, dan zien wij een land dat door zijne uitgestrektheid, door zijne topographische ligging, waardoor het zoo zeer verwijderd is van de hoofdstad van het Ottomanische keizerrijk, door zijne groote vruchtbaarheid en rijkdom, zijne nijvere en nationale bevolking, zijne landmagt die niet voor de Turksche behoeft onder te doen, maar vooral door zijn grooten vooruitgang, en de beschaving die er reeds zoo diep is geworteld, zeer zeker alle vereischten en elementen heeft om een magtigen en welvarenden Staat te vormen, en de weldaden te genieten van eene algeheele autonomie waardoor het in veel ruimere mate zich materieel en intellectueel zoude kunnen ontwikkelen, dan thans het geval is. Dat die tijd nogtans voor Egypte waarschijnlijk niet zoo spoedig aanbreken zal, behoeft geen betoog; want van de groote Europesche quaestien van den dag, waaronder de Oostersche zulk eene voorname plaats inneemt, is deze misschien de eenige omtrent welke bijna algeheele eenstemmigheid tusschen de groote kabinetten heerscht, namelijk handhaving van den status quo en de onschendbaarheid van 't Turksche rijk, hetwelk men te regt of te onregt beschouwt als een der onmisbare elementen van

’t zoogenaamde »équilibre Européen.” Terwijl in 1815, Turkije ’t eenige land was dat op ’t Weener-congres niet vertegenwoordigd werd, is het thans immers daadwerkelijk Lid van het concert Européen en hebben Frankrijk en Engeland die onschendbaarheid zoozeer ter harte genomen, dat zij niet geaarzeld hebben, den kostbaren en moeijelijken Krim-oorlog te voeren, waarvan de resultaten onlangs weder op den eisch van Rusland, met eene pennestreek zijn doorgehaald. Ofschoon derhalve de algeheele autonomie van Egypte tot de onwaarschijnlijke gebeurtenissen behoort, is ’t echter te hopen dat de Sultan op den ingeslagen weg van concessien voortga om aan dit land de onmisbare gelegenheid te verschaffen zich naar binnen en naar buiten wat zijne handelsbetrekkingen betreft, te ontwikkelen, waardoor Egypte sedert een $^1/_4$ eeuw zoozeer vooruitgegaan is, en de weldaden der beschaving meer en meer heeft leeren kennen.

Wij hebben gezien in welke ongunstige omstandigheden en tot welk verval Egypte was geraakt, toen Mehomet Aly in het begin dezer eeuw met het bewind werd belast. Hoewel hij zich in de eerste plaats met de buitenlandsche politiek onledig hield, en in verband daarmede zijne eerste zorgen wijdde aan de vorming en inrigting van een nationaal leger, wat tot nu iets ongehoords was, lagen de belangen van het land hem toch na aan het hart, en legde hij zich ook toe op

de overige takken van Staatsbestuur, [1]) welke groote taak door zijne dynastie met ijver voortgezet wordt. De hoofdbron van nationalen rijkdom is te allen tijde in Egypte, de landbouw geweest, die, dank zij den vruchtbaren grond en het zachte klimaat, zulke verwonderlijke uitkomsten oplevert. Deze nu was geheel en al vervallen, ten gevolge van de verdeeldheid en de oorlogen die het land zoozeer geteisterd hadden, alsmede door het systeem van knevelarij en uitplundering hetwelk de Mamélukken en vroegere Pacha's gedurende eeuwen even onrechtvaardig als onstaatkundig hadden toegepast. De bevolking was sterk afgenomen, geheele streken waren tot eene woestenij gedoemd, en de nog overgebleven inwoners hadden van lieverlede allen arbeid gestaakt, uitgezonderd, zooveel als volstrekt noodig was om bij het leven te blijven. Van uitvoerhandel was geene sprake meer. Mehemet Aly begreep dat hier krasse maatregelen noodig waren, en dat de Egyptenaren door geweld er toe gebragt moesten worden hun eigen belang te leeren inzien. Hij voerde dus den gedwongen arbeid in. Elk jaar werd in den zaaitijd door de Regering aan ieder dorp aangezegd, welke producten moesten geteeld worden en in hoe groote hoeveelheid. De

---

1) Macaral „Eléments de droit politique" spreekt in de voorrede over eene *mission egyptienne* die uit eenige egyptische jongelieden bestond welke op kosten van Mehemet Aly in Parijs werden onderwezen.

oogst werd geheel in 's lands magazijnen gebragt en door de Regering tegen een prijs, dien zij zelve bepaalde, gekocht Aldus voerde de onder-koning een der grootste monopolien in, die ooit hebben bestaan, en was hierdoor in staat gesteld, over aanzienlijke sommen te beschikken, welke zijne buitenlandsche politiek onontbeerlijk maakte. De nakoming van dit systeem werd door zeer strenge straffen verzekerd, zoodat de landerijen weldra het oude aanzien hadden, en ofschoon de producten niet zoo ruim betaald werden door het gouvernement als wel de handel gedaan zoude hebben, ontstond toch eene betrekkelijk algemeene welvaart, waarvan de inboorlingen de herinnering niet meer hadden, en welke langzamerhand bij hen min of meer het begrip van eigendom en individuele vrijheid deed herleven; zoodat toen in 1838 ten gevolge der handelstractaten tusschen de Porte en verschillende Mogendheden, alle monopolie afgeschaft werd, en dus het systeem in Egypte eveneens moest vervallen, de inlanders zelve en uit eigen beweging voortgingen met hunne landerijen te bebouwen. De quaestie van het onroerend eigendom vereischte echter ook eene hervorming welke door den zoon van Mehemet Aly, Saïd-Pacha met zeer goed gevolg werd tot stand gebragt, en waarbij wij eenigzins in bijzonderheden stil moeten staan. Een vlugtig overzigt van de Ottomanische wetgeving op dit stuk is eerst noodig tot beter begrip van die hervorming.

In Europa heerscht het dwaalbegrip bij velen, dat onroerend privaat eigendom niet bestaat in de Musulmansche landen. Dit is een groote misslag die zich daardoor laat verklaren, dat privaat onroerend eigendom tot voor weinige jaren zeer weinig bestond, en dat waar het vroeger aanwezig was, het evenwel niet den noodigen steun vond bij de justitie, om het tegen de misbruiken van het despotisme te beschermen.

Het eigendom bestaat ter dege, en er zijn genoeg wetsbepalingen die het even heilig en onschendbaar maken als in Europa, maar goede wetten zijn niet voldoende wanneer de regterlijke magt niet in staat is hare nakoming te verzekeren. Dit nu is juist het geval in Turkije, waar de slechte inrigting der regtbanken, en de onkunde en het fanatisme der regters grenzenloos zijn.

Zoowel de *godsdienstige* (el Scheriat) als de *civiele wetgeving* (el Kanoun) erkennen privaat eigendom van onroerend goed in den volsten zin van 't woord, en de wet beschouwt het zelfs als een zoo heilig regt, dat men slechts in de jongste jaren de onteigening ten algemeenen nutte heeft ingevoerd. [1])

Er zijn twee soorten van eigendom. 't *Privaat* (Mülk) dat afgeleid is van 't woord Melik of Malek bezitters en *publiek* eigendom, namelijk van den

---

1) Verg. „Anquetil Duperron" Législation orientale.

Staat, en deze heet Mirrie. Echter kunnen, uitgezonderd de Staat, nog andere zedelijke ligchamen onroerend eigendom hebben, b. v; weldadige en godsdienstige stichtingen, zooals mosqueen, scholen, hospitalen, enz.

Onroerend goed kan dus zijn in privaat en publiek eigendom maar ook zonder eigenaar (*mewat*) d. i. doode grond. Wat nu de eigendomsverkrijging aangaat, kan men de verschillende wijzen in 2 categorien brengen.

1e. *Inter vivos* namelijk occupatio van res nullius levering, quoquo titulo, natrekking en verjaring.

2e. *mortis causa* namelijk door testament of bij versterf.

Een zeer groot gedeelte van 't land is in Turkije Staatseigendom (mirrie), en men heeft soms tegen de Turksche regering ten onregte groote beschuldigingen van roof en willekeur ingebragt, terwijl zij zich toch binnen de perken van de wetgeving op dat stuk, hield, juist omdat men minder hiermede bekend was.

Om tot eene classificatie te geraken, waardoor men zou kunnen weten of een stuk land staats- of privaateigendom is, hebben de beoefenaren der Oostersche regtsinstellingen, die hierover geschreven hebben, hunne toevlugt genomen tot 't *belastingstelsel* [1]), waaronder de verschillende streken ten tijde der verovering gesteld zijn.

---

1) Ofschoon de verdeeling en de oude benaming zijn blijven

Zoo was een land toebehoorende aan een Musulman voorheen niet aan dezelfde belasting onderworpen, als dat van een ongeloovige. De eerste betaalde volgens de Scheriat slechts een tiende van de voortbrengselen (Ushur) [1]) als 't ware een aalmoes, (zekat) ten voordeele van alle geloovigen. Op de landerijen welke oorspronkelijk aan ongeloovigen toebehoorden, en door kracht van wapenen veroverd zijn, rust daarentegen eene geheel andere belasting (*Karadji*) genaamd, welke niet 't karakter heeft van een godsdienstige verpligting, zooals de Ushur, maar eene schatpligtigheid of cijns is waaronder de overwonnenen steeds gebukt moeten gaan. Nu nemen sommige schrijvers deze verdeeling zeer stipt op, zooals b. v. *Worms* [2]) die volgens 't voorgaande, tot 't besluit komt dat alle landerijen welke een tiende betalen (*ascherie*) in privaat eigendom zijn, terwijl alle landen waarvan de hoogere cijns geheven wordt (*Karadjie*) aan den Staat toebehooren.

Deze schrijver beweerde dan ook dat er geen

---

gelden, wordt geen onderscheid meer gemaakt, wat 't bedrag der grondbelasting aangaat, tusschen geloovigen en ongeloovigen, sedert de keizerl. besluiten *Hatti-Shériff* van 1839 en *Hatti-Humaïoun.* van 1856.

1) *Moltequa* vertaald door d'Ohsson: „Sur tout ce que produit etc."

2) Worms Recherches sur la constitution de la propriété territoriale dans les pays musulmans. — Journal asiatique 1842, 43, 44.

privaat eigendom van onroerende goederen bestaat in landen door de Musulmannen veroverd, en achtte 't Fransche goevernement dan ook volkomen geregtigd, om zich in Algerie zooveel land toe te eigenen, als het verkoos.

Het komt ons echter voor dat Worms te zeer uit een Oostersch oogpunt de zaak beschouwt, en daaraan te zeer vasthoudt. Ten eerste is men het eens, dat woonhuizen, tuinen en daarbij behoorende stukken gronds, in vollen eigendom aan de bezitters toebehooren, onverschillig of zij in een schatplichtige streek gelegen zijn.

Verder wil men met beroep op de Oostersche schrijvers dat de Iman of Sultan bij de verovering of annexatie aan bezitters 't volle eigendom van hunne landerijen kan overlaten, ofschoon zij alsdan schatplichtig (Karadjie) worden [1].

Belin »*Étude sur la propriété foncière en pays Musulmans* p. 39 n°. 79", komt tot de volgende conclusie. Om te weten of een land (*Karadjie*) aan den Staat toebehoort of niet, moet men opklimmen tot den tijd van de aanhechting van die provincie. Wanneer in dien tijd, alle landen gelaten zijn aan de toenmalige bezitters, onder voorwaarde

---

1) Si l'Iman fait grâce aux vaincus, il frappe le Djizié sur leurs personnes et le Karadji sur leurs terres, puis, mettant le comble à ses bienfaits, il leur confirme la propriété Mülk de ces terres, lesquelles de même que les précédentes, peuvent devenir l'objet de mutations. (Opinion du Mufti Ali Mikadi dans le Kitab-el-Fewaïd allalié; Belin op. cit. p. 125.)

alleen van cijns te betalen, behooren zij ook niet aan den Staat, al zijn zij dus Karadjie.

Wij hebben nog een argument te onzen gunste in 't feit dat men in veroverde en schatpligtige landen ook Wakf-landerijen [1]) vindt. Dit nu zoude onmogelijk zijn, wanneer die Karadjie-landen oorspronkelijk niet de eigendom van hunne bezitters waren geweest, daar toch om een Wakf vast te stellen, men het volle eigendom van zijn land moet hebben.

Dus vindt men Karadjie-landen zoowel in privaat als in Staatseigendom. Nu is 't eenige verschil tusschen zulk een stuk land in privaat eigendom, met een stuk land (Ascherié) dat de belasting genaamd Ushur altijd een tiende is en niet mag verhoogd worden, terwijl de cijns Karadji niet alleen veel hooger is, maar ook aan verandering onderhevig, dus door de Regering, in een oogenblik van geldnood kan verhoogd worden.

Wanneer de schatpligtige landen aan den Staat behooren, noemt men die Mirrié. De bezitter heeft ze eenigermate in erfpacht. Hij mag ze niet vervreemden noch bezwaren met hypotheek. Bij den dood van den bezitter, kan de Staat er geheel over beschikken zooals hij wil.

Het getal der Mirrié-landerijen is in het geheele

---

1) Ook geschreven *vacuf*, „fondazione pia" *Relazioni* I, XXIV. *Wakf* is een land dat onvervreemdbaar is verklaard en toebehoort aan zedelijke lichamen, zooals Mosqueen enz. Vgl. verder Revue de droit français et étranger, I. p. 230 et suiv.

Turksche rijk altijd zeer groot geweest, daar de Souverein zich bij elke nieuwe aanhechting een zeer groot aandeel voorbehield, en dit nog vermeerderd wordt door dat de vrije landerijen (Mülk), bij gebreke van erfgenamen, aan den Staat toekomen. In een land als Turkije, dat door zoovele oorlogen, omwentelingen en beroeringen geteisterd is geweest, kwam zulks veelvuldig voor.

Hetgeen wij over Turkije hebben aangemerkt, geldt ook voor Egypte, ofschoon hier de exceptionele gesteldheid van den grond, die alleen vruchtbaar gemaakt wordt door de weldadige rivier die er door stroomt, en zonder welke geene landbouw denkbaar is, enkele wijzigingen heeft vereischt en er dus niet geheel 't zelfde systeem geldt.

Egypte, als land, door kracht van wapenen veroverd is schatpligtig (Karadjié), maar bij de verovering door Amrou, sloot deze veldheer een verdrag met de Cophten, waarbij hun de eigendom van hunne bezittingen werd gelaten, tegen betaling van eene hoofdelijke belasting (capitatio) Dzizié genaamd, terwijl zij de Musulmannen van hunne zijde hielpen om de overige inwoners te onder te brengen [1]). Wanneer wij dit aannemen, blijkt dat niet geheel Egypte Staatseigendom is geworden bij die gelegenheid, maar dat de Cophten, hunne landerijen hoewel zij Karadjié werden, in vrijen

---

1) Macrizi, Kitat, t. II p. 492 Edition de Boulac.

eigendom behielden. Alle onroerende goederen van de Grieken en overige bewoners van Egypte, met wie geen overeenkomst gesloten werd, kwamen aan den Staat (Mirrié).

De Khalifen van de dynastie der Ommiaden en Abassiden schonken uitgestrekte landerijen aan hunne hoogere officieren en beambten af, aan wie zij in eigendom verbleven, ofschoon de Karadjié steeds geheven werd, welke belasting in de eerste plaats diende tot betaling der soldij en tot onderhoud van de bezettingstroepen, terwijl 't overschot in de Beit el Mal (schatkist) werd gestort. Het cijfer van 't Staatsdomein was echter zeer aanzienlijk en nam steeds toe, vooral ten gevolge van de afneming der bevolking door de rampen, onder welke dit land gebukt ging [1]).

Later werden geheele dorpen met hun grondgebied aan militaire leenmannen afgestaan (Multezim) [2]) genaamd, die gedurende hun leven 't genot van alle inkomsten hadden, mits den cijns stipt betalende. De Multezim was usufructuarius ad vitam en soms kon hij zijn vruchtgebruik overdragen op anderen gedurende zijn leven, en zelfs bij zijn dood nalaten.

---

1) De Sacy „second mémoire sur la nature et les révolutions du droit de propriété foncière en Egypte"; Collection des Mémoires de l'Institut, V p. 1, et suiv.

2) Worms op. cit. p. 169 vertaalt dit woord „*fermier responsable.*"

Hij verdeelde de landerijen onder de Fellahs (landbouwers), die ze voor hem moesten bebouwen, tegen een zeer matig loon, dat ook wel niet altijd zal zijn betaald geworden, vooral als men bedenkt, dat deze Multezims tevens de die dorpen bestuurden en er de jurisdictie uitoefenden. De Multezims werden later opgevolgd door de Mamelukken die hen van hunne regten beroofden, om zich zelven er mede te verrijken, waardoor de Fellah echter niets won, en in denzelfden ongelukkigen toestand bleef.

Zoodanig was de stand van zaken in 1798 bij de aankomst der Franschen. Zoo schrijft de generaal *Régnier* in zijn boek »*de l'Egypte après la bataille d'Héliopolis*," que les Fellahs sont attachés »par famille aux terres qu'ils doivent cultiver, que »leur sort est aussi affreux que l'esclavage, quoi»qu'ils ne puissent être vendus; ils possèdent et »transmettent à leurs enfants la propriété des terres »allouées à leurs familles, mais ils ne peuvent les »aliéner, et c'est à peine s'ils peuvent en disposer »par location, sans permission de leur seigneur. »Si excédés de misère, ils quittent le village, le »Multezim a le droit de les faire arrêter. L'hospi»talité des Arabes offre quelquefois un asile »à leur fuite; mais les Fellahs qui restent dans »le village qu'ils ont quitté sont obligés de payer »pour eux."

Er kwam verandering toen Mehemet Aly meester werd van Egypte. Hij vernietigde de Mame-

lukken en schafte de Multezims af, wier eigendommen door hem aan de Beit el Mal (schatkist) werden geschonken; zoodat de Staat thans eigenaar werd van het grootste gedeelte van 't Egyptische grondgebied.

Deze maatregel had alleen het gevolg dat elke tusschenpersoon werd opgeheven tusschen de Regering en de Fellahs, die nu onmiddelijk voor haar moesten werken. De toestand van den Fellah was er niet op verbeterd, daar zijn arbeid hemzelven schier geen voordeel aanbragt.

Toen Mehemet Aly echter zeker was van de Egyptische regering te zullen behouden, en dat na zijn dood, zijne dynastie in dat land zoude regeren, begreep hij dat het noodig was het privaat eigendom uit te breiden, ten einde den landbouw aan te moedigen, en in de hoop dat de bevolking hierdoor zou toenemen.

Hij begon met aan zijne beambten, vrienden en bloedverwanten groote landerijen af te staan, welke hun in eigendom verbleven, tegen betaling van een tiende der vruchten. Deze concessien noemde men *Abadie* [1]). Bovendien gaf Mehemet Aly dorpen in erfpacht aan lieden die verantwoordelijk waren voor de landsbelastingen en de gronden lieten bebouwen door de Fellahs, nu echter tegen een bepaald loon, waarop zij regt hadden. Dit systeem (*Ohdé*) genaamd had nog

---

1) *Abadie* beteekent afgelegen land.

veel van 't vroegere der Multezims, en heeft voortgeduurd tot op onzen tijd [1]).

Onder de twee opvolgers van Mehemet Aly, zijn zoon Ibrahim Pacha, en diens broeder Abbas Pacha had geene verandering plaats, maar Saïd Pacha de vorige onderkoning, sloeg eenen andere weg in, en paste de heil aanbrengende wetten van de *Tanzimat,* die op den Hatti Shériff van 1839 waren gevolgd, op nog onbekrompener wijze in Egypte toe, dan er uit die wetten volgde.

Door 't reglement van 24 zilhegge 1274 [2]) werd met eenige goede wijzigingen de Turksche ordonnantie van 1858 in Egypte in toepassing gebragt.

Het eerste art. schaft de bepalingen v. d. Scheriat af, ten aanzien van de Karadjié, welke niet aan de erfgenamen konden worden nagelaten, en stelt vast dat zij voortaan op de erfgenamen van beider geslacht zullen overgaan, onder de eenige voorwaarde, dat deze landerijen bebouwd en de belastingen stipt betaald zouden worden.

Na in art. 2 over de wijze van verdeeling van landerijen eener nalatenschap te hebben gespro-

1) Bij de ordonnantie van 19 Sciabau 1283 heeft Ismael Pacha die afgeschaft voor 't vervolg, maar de toenmalige titularissen der Ohdé's werden tot eigenaren van die landerijen verklaard, welke tot Abadie's werden gemaakt.

2) Dit reglement is in 1869 voor 't eerst vertaald en uitgegeven door Gatteschi in den Bollettino di Legislazione e Giurisprudenza in Egitto anno II, en bestaat uit 28 art. en eene conclusie.

ken, bepaalt art. 3 dat de gezamenlijke inwoners van een dorp geregtigd zijn tot de onroerende goederen van hem die zonder erfgenamen of ab intestato komt te overlijden, en sluit de schatkist hierdoor geheel uit, die anders (even als bij ons) zoude opkomen.

Verder bepaalt 't reglement dat een bezit van 5 jaar den bezitter tot onherroepelijk eigenaar maakt. Dit art. heeft men noodig geacht, omdat de Fellahs zoo vaak hunne woningen en dorpen verlieten, om een nomaden leven te leiden in de woestijn Echter was dit oudtijds veel meer 't geval dan thans, nu 't leven voor hen zoo geheel anders is, dan toen zij onder 't juk der Mamelukken gebukt gingen. In de twee volgende artt. komen nog eenige bepalingen voor betreffende de afwezigheid der eigenaren van onroerend goed, waarop in art. 8 een ander beginsel van den Scheriat wordt afgeschaft.

De geestelijke wet ontzegt aan den bezitter 't regt om de Karadjié te vervreemden of te verpanden. Het reglement echter staat aan de Fellahs toe om die te verkoopen, in ruil te geven, te schenken en zelfs te verhypothequeren, onder gehoudenis echter hiervan kennis te geven aan de plaatselijke besturen. ten einde deze handelingen in de registers worden opgeteekend.

De eigenlijke hypotheken zijn echter in de Musulmansche wetgeving niet bekend, en daarvoor heeft men bij art 116 van de Keizerlijke ordon-

nantie van 1858 de zoogenaamde *ventes à reméré* (wederinkoop) ingevoerd, en wordt zoowel in Turkije als in Egypte pandregt van onroerend goed toegelaten.

Art. 10 stelt vast dat bij onteigening ten algemeenen nutte hetgeen in Egypte zoo vaak gebeuren moet, er aan de particulieren, schadevergoeding is verschuldigd. Art. 15 bevat eene bepaling, die bestemd is, om den landbouw aan te wakkeren. Er wordt namelijk aan ieder die dit verlangt, moerassige of slechte landen gegeven, met vrijstelling van elke belasting gedurende 3 jaren, en van de helft der gewone belastingen gedurende de 3 daarop volgende. Aan elken krijgsman, die uit de dienst in zijn dorp terugkeert wordt een *fedan*[1]) van de mirrié landerijen gegeven. In art. 23 vinden wij verschillende regelen omtrent de eilanden die in den Nijl ontstaan, alsmede de aanslibbingen. Uit de aangehaalde artt. kan men genoeg zien dat de Fellah in een toestand gebragt is, die met den vroegere niet in vergelijking kan komen, en hij nu arbeidt met de gedachte dat hij en de zijnen in de eerste plaats hiervan genot zullen trekken.

De resultaten van deze hervorming zijn allerbevredigendst. Gedurende den jongsten Amerikaanschen burgeroorlog was Egypte in staat om

---

1) Un feddan agraire = m. carr. 4, 200, 833. „Statistique de l'Egypte" par E. de Régny. 3me année 1872. page 5.

grootendeels in de behoeften van de katoenindustrie te voorzien, welke uitvoer een zeer aanzienlijk cijfer in de Egyptische handelstabellen bereikt Ook de katoenbouw, die thans zoo bloeit, is een weldaad van Mehemet Aly, die zijn gezag gebruikte om de cultuur van deze plant, welke men volstrekt niet kende, aan de inwoners op te dringen. Uit de statistiek die sedert 4 jaren door het Egyptische gouvernement uitgegeven wordt, zijn de volgende cijfers geput die beter spreken dan elk argument. De som van den in- en uitvoerhandel in 't jaar 1841 bedroeg volgens de opgaven der douane 81.000.000 francs, terwijl Egypte in 1865 voor de waarde van 440.000.000 francs uitvoerde.

Het land is thans doorsneden met spoorwegen die de voortbrengselen uit de binnenlanden naar de havens aanbrengen, hetgeen bij de slechte middelen van vervoer een eerste vereischte was, en nog steeds worden nieuwe locale lijnen aangelegd, of de oude steeds zuidelijker tot aan de grenzen van Abyssinië, waar de Nijlvaart onmogelijk is, voortgezet. In 't einde van 1872 was de lengte der bestaande en geëxploiteerde lijnen reeds 1200 Eng. mijlen. Om aan deze eenigzins dorre cijfers, die toch zoo welsprekend zijn, een einde te maken, zullen wij ten slotte nog op het aantal schepen wijzen, die in 1871 de haven van Alexandrie hebben aangedaan. In dat jaar zijn 2741 handelschepen binnengeloopen met een ton-

nemaat van 1.257,619 tonnen, terwijl 2829 handelsschepen, 1.267,381 tonnen metende die haven hebben verlaten.

Katoenspinnerijen, fabrieken, en allerhande werkplaatsen zijn door de Egyptische regering met groote kosten opgerigt, maar de vruchten van deze loffelijke pogingen worden thans ruimschoots geplukt.

Om al deze werken tot stand te brengen, moest men zich tot 't Europesche element wenden, waar alleen de noodige ingenieurs en bekwame lieden gevonden konden worden. De uitbreiding van den handel, de verbinding van Egypte met Europa door eenige stoombootlijnen die eene geregelde dienst op Marseille, Brindisi, Napels, Triest, Constantinopel enz. onderhouden, waardoor zulke snelheid van verkeer is ontstaan, dat men thans in 5 etmalen van de haven van Port Saïd naar Marseille reist, waar vroeger 3 of 4 weken vereischt werden, de doorgraving van het Suez-kanaal, welke reusachtige onderneming alleen door Europesche krachten volbragt is, al deze redenen hebben eene groote Europesche colonisatie doen ontstaan, die nog dagelijks in grooten omvang toeneemt, en door den tegenwoordigen Khédive met nadruk wordt in de hand gewerkt. Maar de vestiging van al die Europeanen uit verschillende landen heeft ook hare bezwaren medegebragt, die van den regtsdwang waaraan zij onderworpen zijn.

Elke Staat beschouwt het regtswezen als eene van zijne heiligste praerogatieven, en dit wordt dan ook door het Volkenregt als een axioma beschouwd, maar Turkije heeft van ouds hieromtrent geheel andere inzigten gehad, en van dat regt vrijwillig afstand gedaan in sommige punten; de privilegiën hieruit voor de Europeanen voortvloeijende zijn langzamerhand aanmerkelijk vermeerderd, zoodat de locale justitie tegenover de vreemdelingen thans geheel onmagtig is. Eene herziening van den tegenwoordigen toestand, wordt door Ismaël Pacha in overleg met de Porte en alle Europeesche Mogendheden beoogd, welke, mits alle waarborgen van eene goede en onpartijdige justitie aanbiedende, allerwenschelijkst is. Laten wij eerst zien uit welke bronnen de nog geldende ex-territorialiteit ontstaan is, om daarna de onoverkomelijke bezwaren van den tegenwoordigen toestand nader aan te wijzen.

§ 1. *De Capitulatien en 't regtswezen in Egypte.*

De oudste tractaten [1]) die de internationale regtsbetrekkingen in de Levant regelen, zijn meer dan

1) Het woord tractaten is minder toepasselijk, aangezien de inhoud van al deze stukken slechts concessien van de zijde der Porte bevatten. De Flassan zegt in zijn Hist. de la Diplom. Française, I bl. 225 „C'est à tort que l'on a donné à ces capitulations le nom de traité, lequel suppose deux parties contractantes, stipulant sur les intérêts; ici on ne trouve que des concessions, des privilèges et des exemptions de pure libéralité."

drie eeuwen oud, ofschoon reeds vroeger door de Italiaansche Republieken overeenkomsten van analogischen aard met de Oostersche vorsten gesloten waren, die echter met 't verval van die Staten in onbruik zijn geraakt.

Ook aan de Fransche kooplieden waren door de vroegere Egyptische potentaten eenige gunsten toegestaan, en de gelegenheid gegeven handel te drijven in die streken. Zoo zegt de Flassan bl. 367: »Déjà sous le règne des soudans d'Egypte, les marchands français trafiquaient à »Alexandrie au Caire et dans toute l'Egypte," en een weinig verder »Le sultan Sélim I, ayant »conquis l'Egypte, y confirma les privilèges des »Français, avec des ampliations."

Het gemeenschappelijk belang van Frankrijk en Turkije bragt die twee landen er toe om in 't jaar 1535 een tractaat te sluiten dat zoowel de handelsbetrekkingen regelde als de grondslag was voor een offensief verbond tegen Karel V [1]). Dit tractaat, uit 19 artt. bestaande, en tot het leven van de twee contracterende vorsten Frans I en Soliman de Groote beperkt, is de bron van alle latere capitulatien door de Porte achtervolgens met de meeste zeemogendheden gesloten [2]). Vooral

1) Vgl. de Flassan, I. 371.

2) Vgl. Mémoire au Roi sur le commerce français dans le Levant, par le Comte de Saint-Priest, ambassadeur de Louis XVI à Constantinople, 1780.

wat de jurisdictie betreft is in de latere overeenkomsten geene verandering gekomen. In 1569 werd eene nieuwe capitulatie gesloten door de Porte met Karel IX, in 1581 met Hendrik III en in 1597 en 1604 met Hendrik IV De jongste van de Fransche reeks is van 't jaar 1740 en regelt nog heden de regtsbetrekkingen van de fransche onderdanen in de Levant.

Het doel van al deze verdragen was om eenerzijds aan de Christenen de noodige waarborgen te verleenen voor hunne persoonlijke veiligheid, hunne goederen en hunne handelsbetrekkingen, en aan de andere zijde eene duidelijke scheidslijn tusschen twee vijandige Volken te trekken, ten einde die uitbarsting van wantrouwen en vijandschap voor te komen, tot welke de Musulmansche bevolking tegenover hen maar al te zeer geneigd is, die zij zonder onderscheid van ras of nationaliteit als ongeloovigen beschouwt tegen wie de Koran een onafgebroken oorlog gebiedt [1]).

De voornaamste privilegien aan de Franschen gegund, bestonden hierin dat zij verlof kregen om zich in de meeste zeehavens van de Levant neder te zetten en er handel te drijven, de

---

1) Vgl. Over den invloed van het Europesche Volkenregt op de internationale betrekkingen der Ottomanische Porte, F. E. Embrechts, Utrecht 1858. pag. 46 en volg.

vrije belijdenis van hunne godsdienst, vrijstelling van persoonlijke belastingen, waaraan de overige vreemdelingen onderworpen waren, vermindering van tol-regten, en wat vooral voor ons van belang is, de bevoegdheid aan den Koning van Frankrijk gegeven om te Constantinopel of in andere steden van het Turksche rijk, Consuls of Bayles te benoemen, die zoowel ten civiele als ten criminele regt zouden spreken in alle geschillen en processen, *tusschen Franschen onderling.* Art. 3 [1]) van de eerste Fransche capitulatie dat ook in alle latere tractaten voorkomt, luidt aldus. »Toutes les fois que le Roi »mandera à Constantinople ou à Péra ou autres »lieux de cet empire, un Baile, [2]) comme de pré»sent il tient un consul à Alexandrie que les dits »Bailes et Consuls soient acceptés et entretenus »en autorité et convenance de manière que cha»cun d'eux en son lieu, et selon leur foi et loi, »sans qu'aucuns juge, cadi, sous-bachi ou autres »puissent ouïr juger ou déterminer tant au civil »qu'au criminel, toutes les causes, procès ou dif»férends *qui naîtront entre marchands, et autres »sujets du Roi seulement*; et au cas que les ordon-

---

1) Art. 12 van 't tractaat van 1569, art. 17 van 1581, artt. 18 en 45 van 1604, artt. 16 en 37 van 1673 en art. 14 van 1740.

2) Zie L'ambassadeur et ses fonctions par Mr. de Wicquefort, la Haye. CIↃIↃCLXXXI, première partie p. 27 et suiv.

»nances des dits Baïles ou Consuls, ne fussent »obéis et que pour les exécutions, ils requissent »les sous-bachis ou autres officiers du Grand-Seig»neur, les dits sous-bachis ou autres requis de»vront donner leur aide et main-forte nécessaire, »non que les cadis ou autres officiers du Grand-»Seigneur puissent juger aucun différend des dits »marchands et sujets du Roi encore que les dits »marchands le requissent; et si d'aventure les »dits cadis jugeassent, que leur sentence soit de »nul effet."

Wanneer er dus een geding met een Turk ontstaat, is de plaatselijke regter de eenig bevoegde, maar in alle capitulatien wordt bepaald dat het proces geen voortgang mag hebben buiten de tegenwoordigheid van den drogman of tolk. »Art. 26 »van de capitulatie van 1740, zegt het volgende: »Si quelqu'un avait un différend avec un mar»chand français et qu'ils se portassent chez le »Cadi, ce juge n'écoutera point leur procès, si le »drogman français ne se trouve présent; et si cet »interprète est occupé pour lors à quelque affaire »pressante, on différera jusqu'à ce qu'il vienne; »mais aussi les Français s'empresseront de le »réprésenter, sans abuser du prétexte de l'absence »de leur drogman."

In geval van misdrijven door de Franschen tegen een turksch onderdaan begaan, is eveneens de Ottomanische autoriteit de bevoegde, daar de capitulatien alleen spreken van geschillen

tusschen Franschen onderling. [1]) Engeland volgde weldra het voorbeeld van Frankrijk, en verkreeg bij verschillende capitulatien, waarvan de eerste in 't jaar 1579 door Koningin Elisabeth met de Porte gesloten is, alle voorregten welke aan zijne naburen waren geschonken, op enkele bijzondere praerogatieven na, zooals 't regt van praeséance voor den Franschen Ambassadeur by officiele feestelijkheden, en meerdere van gelijken aard. De laatste van de Engelsche capitulatien is van het jaar 1675.

De Republiek der Vereenigde Nederlanden sloot in 't jaar 1598 [2]) het eerste handelsverdrag met Turkije, waarbij onze voorzaten de voornaamste voorregten, aan de Engelschen en Franschen toegestaan, deelachtig werden, onder gehoudenis echter voor onze schepen om onder Fransche vlag te varen. Dat de handelsbetrekkingen tusschen ons vaderland en Turkije van ouder dagteekening zijn, blijkt daaruit dat reeds in 1578, tijdens de onderhandelingen, die het sluiten van de Engelsche capitulatie vooráfgingen, door den franschen Ambassadeur alles in 't werk gesteld werd bij de Porte om te bewerken dat de Hollandsche schepen onder fransche vlag zouden varen, welk

1) Art. 15 capit. 1740. „S'il arrivait quelque meurtre ou quelque désordre *entre les Français* leurs Ambasadeurs et leurs Consuls en déciderout selon leurs us et contumes sans qu'aucun de nos officiers puisse les inquiéter à cet égard."

2) Dumont. Corps Diplomatique VII. P. I. pag. 300.

punt echter bij die gelegenheid ten gunste van Engeland beslist werd. Onze kooplieden mochten echter alleen Constantinopel, Chio, Alexandrie en Aleppo aandoen en zich daar vestigen om koopmanschap te drijven.

In 1612 werd door Cornelis Haga, ondanks alle moeijelijkheden, die hem door de Engelsche en Fransche gezanten waren in den weg gelegd, een tractaat gesloten met de Porte, waarbij de Nederlandsche onderdanen geheel gelijk gesteld werden met de Engelschen en Franschen, en het is waarschijnlijk dat van dien tijd af onze schepen ontheven werden van de vernederende bepaling, die hen dwong eene vreemde vlag te gebruiken, ofschoon Kluit in zijne Hist. Belgii Foed. I. p. 334 beweert, dat er pas in 1680 verandering gekomen is op dit stuk. [1]) In dat jaar namelijk werd het vorige tractaat hernieuwd met Mohammed IV, door bemiddeling van Justinus Colyer, Ambassadeur der Republiek van de Ver. Nederlanden.

Bijna alle Europesche Mogendheden hebben langzamerhand verdragen gesloten met de Porte van gelijke strekking, en voor zooverre dit niet gebeurd is, heerscht toch thans volmaakte gelijkheid ten gevolge van de uitdrukkelijke bepaling die in alle handelstractaten van 1861 en 1862

1) Theophilus van Hoorn, Dissert. de navigatione et mercatura in Mari Nigro. Lugd. Bat. 1834, p. 40 en volg.

voorkomt, [1]) en waarbij elk land wordt verklaard te zijn gelijkgesteld met de meest begunstigde natie. De eigen jurisdictie die de eene natie geniet, komt dus ook aan de andere toe en dien ten gevolge, hebben de kleinste en minst invloedrijke Mogendheden zich ook alle voorregten die Engeland en Frankrijk van ouds door hun politieken invloed deelachtig waren geworden, en welke niet in de tractaten voorkomen, maar door het gebruik zijn gevestigd, eveneens toegeëigend. Volgens de letter van de capitulatiën [2]) is de bevoegdheid van elke jurisdictie zeer juist afgebakend· De vreemde regter neemt kennis van alle civiele en commerciële geschillen tusschen vreemdelingen onderling en vervolgt alle misdrijven welke door vreemdelingen worden begaan tegen vreemdelingen.

Tot het ressort van de territoriale justitie behoort de kennisneming van alle mogelijke zaken tusschen de inboorlingen; of tusschen inboorlingen en vreemdelingen, en verder de bestraffing van alle misdrijven door inlanders tegen vreemden of door vreemden tegen inlanders begaan.

---

1) Art. I van 't Nederl. handelstractaat met de Porte, 25 Febr. 1862.

2) In de capitulatiën wordt niet juist uitgemaakt, wie de bevoegde regter, zoowel burgerlijke- als strafregter is, in geschillen tusschen twee Europeanen van verschillende nationaliteit, of bij misdrijven door een vreemdeling tegen een anderen vreemdeling gepleegd. Embrechts t. a. p., bl. 148 zegt, „dat in alle gevallen de Turksche regtbanken voor hen openstaan." In de werkelijkheid gebeurt 't echter nooit.

Zoowel diplomatieke als regterlijke autoriteiten beslissen in dien zin; zoo lezen wij bij »*Ch. de Martens*" Guide Diplomatique 1832 § 84 p. 181. »Lorsqu'un individu de la nation a un différend »avec un sujet de la Porte, ou bien lorsqu'un »crime capital a été commis par un sujet franc »sur un sujet de la Porte, *l'autorité locale à la-»quelle en appartient la connaissance* ne peut, dans »la règle ni informer, ni procéder, ni prononcer »un jugement sans la participation du Consul et »la coopération de son interprète, qui doit assister »à la procédure pour défendre les intérêts de »l'individu de sa nation.

Féraud—Giraud, President van 't hof te Aix, welk collegie regtbank van hooger beroep is van alle consulaire vonnissen blijft ook getrouw aan den inhoud van de tractaten, zooals uit zijn belangrijk werk blijkt, »*De la juridiction francaise dans les »Echelles du Levant et de Barbarie* I, bl. 60 »Lorsqu'il s' agit d'un différend entre un fran-»çais et un turc la justice turque est seule com-»pétente," en I bl. 114. »Les traités avec »la Porte exigent que les différends naissent »*entre Français* pour que la compétence des juges »français soit reconnue." — II, p. 250. »Aux »termes des traités, s'il s'agit d'un crime commis »sur un sujet de la Porte, l'autorité locale reste »chargée de la répression."

In 1836 werd door Persil, den Franschen minister van justitie, een wetsvoorstel gedaan om de con-

sulaire regtspleging in de Levant in strafzaken nader te regelen, welke wet dan ook werkelijk aangenomen werd en nog steeds de Fransche regts- en strafvordering in de Oostersche landen bepaalt. In de Memorie van Toelichting wijst de Minister er op hoezeer eene wettelijke regeling noodig was, daar de praerogatieven der Franschen in de Levant, en de Barbarysche Staten om door hunne eigene regters te worden geoordeeld, in alle misdrijven door hen begaan, welke geen Ottomanisch onderdaan treffen, geen ander gevolg hadden, dan dat de boosdoeners veeltijds ongestraft bleven.

In de Chambre des Pairs drukte de Rapporteur, Markies Barthélemy zich aldus uit: "Messieurs, »un privilège qui serait considéré, comme exor»bitant partout ailleurs qu'en pays de chrétienté »est assuré par nos capitulations avec la Porte »aux Français établis dans les États ottomans: »c'est celui de n'être jugé en matière civile et »criminelle que par nos Consuls et d'après nos »lois, *pourvu que* les sujets turcs ne soient pas »intéressés dans la contestation."(Moniteur 17 Avril 1836.)

Een ander argument tegen de uitbreiding die de exterritorialiteit welke Europeanen in de Levant genieten, verkregen heeft, ligt zeker in de natuur zelve van die praerogatieven. Immers is het een algemeene regtsregel dat *exceptiones sunt strictae interpretationis*, en de voorregten door de capitutalien aan vreemdelingen toegestaan zijn inderdaad

eene uitzondering op den regel dat in elken Staat de regtspleging aan dien Staat alleen toekomt. Dit regt is een der heiligste attributen van de souvereiniteit en komt aan Turkije dus ook ongetwijfeld toe; om verschillende redenen heeft dat land nu gedeeltelijk van zijne souvereiniteitsregten afstand gedaan, maar hieruit volgt volstrekt niet dat het al zijne regten op dit punt heeft willen prijs geven.

Ten laatste zullen wij twee gewijsden aanhalen die, wat de Fransche jurisprudentie aangaat van overwegend belang zijn; het eerste is een vonnis van het hof te Aix, dat zooals wij reeds zeiden hof van appel is der consulaire uitspraken, en hof van eersten aanleg, maar tevens in hoogst ressort van alle misdaden of wanbedrijven door Franschen in de Levant gepleegd. Bij vonnis van 28 Nov. 1864 vernietigde dat hof een vonnis van de consulaire regtbank te Constantinopel op grond dat er geen tekst te vinden was waarin te lezen stond, dat zaken tusschen vreemdelingen [1]) konden

---

1) Aan welke regtspleging zouden twee vreemdelingen van verschillende nationaliteit onderworpen zijn? Art. 52 van de capitulatie van 1740 zegt dat in zulk geval partijen, zich aan de Turksche regtspleging mogen onttrekken, en de zaak voor hunne Gezanten of Consuls aanhangig maken. Op grond hiervan zijn Oostenrijk, Frankrijk, Engeland en Rusland in 1820 overeengekomen en hierop doelt 't vonnis, om zoogenaamde commissions judiciaires mixtes in te stellen, welke bijeengeroepen zouden worden door het gezantschap van den gedaagde, en zamengesteld uit 3 regters, twee uit de landgenooten van den gedaagde en een uit die van

beoordeeld worden door zoogenaamde *commissions mixtes*, aangezien de capitulatie van 1740 in art 52 dergelijke zaken aan de Ambassadeurs opdroeg. Een arrest van 't hof van Cassatie van 18 April 1865 te vinden bij Feraud Giraud, *De la Jur. Franç.* II p. 250 is nog algemeener, in de leer die 't verkondigt. »Les capitulations ont »eu principalement pour objet de soustraire le »français à la juridiction Musulmane, tant en ma»tière civile qu'en matière criminelle. et de lui »assurer les garanties de la justice et des lois de »son pays, lorsque le Français est *seul* intéressé dens le procès qu'il soutient, et que le crime ou »le délit de nature à motiver des poursuites con»tre lui *ne s'attaque pas à des Musulmans.*"

Na gezien te hebben hoe ver de exterritorialiteit der Europeanen zich uitstrekt volgens de tractaten, moeten wij nagaan wàarin zij feitelijk bestaat; hare grenzen zijn veel ruimer, daar de Ambassadeurs en Consuls gebruik makende van hun gezag en van de toegeeflijkheid en onverschilligheid der Turken op dit stuk, hunne jurisdictie in te ruime mate zijn begonnen uit te oefenen, hetgeen vereischt werd door de gebrek-

---

den eischer. Stilzwijgend zijn alle gezantschappen te Constantinopel tot deze overeenkomst toegetreden, maar het systeem is niet voldoende bevonden, en later opgegeven, met huldiging van het beginsel dat in de overige processen gevolgd wordt, namelijk: »Actor sequitur forum rei."

kige organisatie der Turksche regtbanken en de slechte justitie die zij dien ten gevolge bedeelden.

De strafvordering over hunne landgenooten hebben de gezantschappen en consulaten zich geheel aangetrokken of ten minste aan de Ottomanische regtbanken ontnomen. Aanvankelijk waren de Consuls of Drogmans van den beklaagde altijd tegenwoordig om hunnen landgenoot te verdedigen en bij te staan, maar dit was ter verhoeding van willekeur niet genoeg, en de diplomatieke agenten der Mogendheden gebruikten hunnen invloed om van de Porte, telkens wanneer een dergelijk geval zich voordeed, te verkrijgen dat de delinquent aan hen zoude worden overgeleverd, opdat zij hen zelf naar eigen landswetten konden beregten. Deze toegeeflijkheid van de Porte heeft eeuwen geduurd, [1]) en het gebruik heeft er de kracht van wet aan gegeven, zoo zelfs dat thans de hervorming op dit gebied gevraagd wordt aan alle Mogendheden, omdat de exterritorialiteit op dit stuk beschouwd wordt te steunen op, of een uitvloeisel te zijn van de tractaten.

Sommigen gaan verder en beweren dat uit enkele capitulatien zelve regtstreeks volgt dat *wie ook*

---

1) Maar die regel heeft altijd uitzondering geleden ten opzigte van valsche munters welke de Turksche regering steeds volgens hare eigene wetten gestraft heeft, zonder eenige inmenging van de Ambassadeurs te dulden. Soms heeft de Porte met name de Egyptische regeering ook moordenaars op eigen gezag en buiten elke vreemde inwerking gestraft.

het slagtoffer van een misbedrijf of wanbedrijf zij, de misdadiger alleen door zijne eigen overheid mag vervolgd worden. De heer Gatteschi, advokaat bij het Italiaansche hof van Cassatie, heeft in 1865 een boek uitgegeven genaamd »Manuale di diritto publico e privato Ottomano" waarin hij in het eerste deel de voornaamste tractaten van de Porte met de Europesche Staten behandelt. In dit belangrijk werk, hetwelk Féraud Giraud telkens aanhaalt, beweert de schrijver dat aan de Vereenigde Staten van Noord-Amerika bij het verdrag van 7 Mei 1830 en aan Belgie bij dat van 3 Augustus 1838 de regtsdwang in strafzaken over hunne onderdanen uitdrukkelijk is verleend. Het komt onwaarschijnlijk voor, dat aan die twee landen grootere voorregten zouden zijn toegestaan, dan aan Engeland Frankrijk en andere Staten die zulke oude betrekkingen met de Porte hadden, en zoo veel meer invloed konden uitoefenen te Constantinopel, maar uit de eigen woorden van die traktaten volgt het dan ook geenszins. Het artikel [1]) waarop Gatteschi doelt luidt als volgt »Les citoyens »des Etats-Unis vaquant paisiblement à leur com»merce, et n'étant ni accusés, ni convaincus de »quelque crime ou délit, ne seront point molestés; »et même s'ils avaient commis quelque délit, ils

---

1) Art. 4 van het verdrag van 7 Mei 1830 tusschen Turkye en de Vereenigde Staten van N. Amerika.

»ne seront point arrêtés et mis en prison par les »autorités locales; *mais ils seront jugés par leurs* »*ministres ou consuls* suivant leur délit, *en obser-* »*vant sur ce point l'usage pratiqué à l'égard des* »*autres Francs.*" Die laatste woorden duiden immers aan tot welke grenzen de Amerikaansche autoriteiten mogen gaan, namelijk zoo ver als de overige Gezanten en Consuls, dat is, voor alle misdrijven tegen andere landgenooten of vreemdelingen begaan. Het artikel 8 van 't Turksch-Belgische tractaat is geheel hetzelfde als het Amerikaansche, en hetgeen van het eerste gezegd is, geldt tevens voor het andere.

De exterritorialiteit der Europeanen in strafzaken volgt dus niet uit de tractaten, maar de Mogendheden beschouwen die toch als een verkregen regt, en zullen dit dan niet ligt opgeven, hetgeen dan ook in den tegenwoordigen toestand van 't Oostersche regtswezen allernoodlottigst zoude zijn. De Porte en 't Egyptische Gouvernement verlangen alleen die regtspraak toe te kennen aan collegiën waarvan de meerderheid Europesche Magistraten zouden zijn.

De burgerlijke- en handelsregtspleging voor de consulaire regtbanken, hun door de capitulatien toegestaan heeft ook verandering ondergaan, en is aanmerkelijk uitgebreid, vooral in Egypte.

Zoo vaak een Turk in een geding met een Europeaan betrokken is, zijn de Ottomanische regtbanken competent; mits de waarde van de zaak waarover

het geding loopt, 4000 aspers [1]) niet te boven ga, welke som bij de verdragen met Noord-Amerika en Belgie op 500 piasters is gesteld; in dit laatste geval moet de zaak voor den Keizerlijken Divan worden uitgemaakt.

Turkije heeft sedert 1839 maar vooral van 1856 af toen het in het »Concert Européen" opgenomen werd, een geheel nieuwen weg ingeslagen wat hare binnenlandsche politiek en administratie betreft. De verdeeling der bevolking in twee categorien *geloovigen*, die alle regten hadden en tot de hoogste waardigheid verkiesbaar waren, en *ongeloovigen* (rayahs) voor wie alleen toegeeflijkheid bestond, want zij waren regteloos, is in hare gevolgen bij den Hatt Sheriff van Ghulkané 3 Nov. 1839 aanmerkelijk veranderd. Dit besluit is het uitgangspunt geweest van eene reeks van wettelijke bepalingen, die alle ten doel hadden de politieke, administratieve, militaire en civiele hervorming van het land, welke in haar geheel bekend staat onder den naam van *Tanzimat* [2]). In 1840 zag een Wetboek van Strafregt het licht, hetwelk veel op den Franschen C. P. gelijkt, terwijl in 1850 een Wetb. van Koophandel, in 1860 een Wetboek van Regtsvordering in handelszaken en in 1865 een Wetboek van Zeeregt volgde. Bij den Hatt Humaioun van 18 Februarij 1856 was

1) Ongeveer veertig gulden.

2) *Tanzim*, arabisch woord dat *orgaan* beteekent.

volmaakte gelijkstelling voor de wet voor alle onderdanen van het Turksche rijk verzekerd, en dat wel in tegenwoordigheid [1]) van bijna geheel Europa op het Parijsche Congres vereenigd. De Sultan verdient des te meer lof omdat hij in alle zijne pogingen tot hervorming, met ontzettende moeiijelijkheden te kampen had. De *Sceriat* d. i. de geestelijke wet alsmede de *Souna* (Mahomedaansche overlevering) [2]) is de eenige wet welke door een streng Mahomedaan erkend wordt, en de Sultan kan die niet veranderen, maar hoogstens daaraan eene interpretatie [3]) geven, en dat alleen met goedkeuring van den Cheik El-Islam, hoofd der Muftis De geestelijke regtbanken *(mékkémès)* zouden dan ook de nieuwe keizerlijke ordonnantien *(kanoun)* zeker niet toegepast hebben. Het zou geheel onnoodig zijn voor dat collegie te komen met eene vordering steunende op het nieuwe Wetboek van Koophandel, daar de cadi

1) Art. 9. du traité de paix, conclu le 30 Mars 1856, France Autriche, Angleterre, Prusse, Russie, Turquie, Sardaigne. "Sa Majesté le Sultan dans sa constante sollicitude pour le bien être de ses sujets, ayant octroyé un firman qui, en améliorant leur sort, sans distinction ni de religion ni de race, consacre ses généreuses intentions envers les populations chrétiennes de son empire, et voulant donner un nouveau témoignage de ses sentiments à cet égard, a résolu de communiquer aux puissances contractantes le dit firman, spontanément émané de sa volonté souveraine."

2) d'Ohsson, Tableau Général de l'Empire Ottoman.

3) Vgl. De *Multequa* d. i. de codificatie van Ibrahim Haleby uit de school van Abou Hanefa.

ongetwijfeld zoude antwoorden dat hij van eene handelswetgeving nog nooit eenig spoor in den Sceriat had gevonden, of b. v. wettelijke interessen te eischen bij den Mékkemeh, die bij een firman van 1852 [1]) zijn geoorloofd, maar door het Geestelijk Regt uitdrukkelijk verboden.

Om dus de nieuwe wetboeken geene doode letter te laten blijven, waren regtbanken noodig, welke die zouden toepassen, en heeft men bijzondere regtbanken van Koophandel ingesteld uit Europeanen en Turken gevormd Alle handelsprocessen tusschen inlanders en vreemdelingen worden door deze zoogenaamde »*tribunaux de commerce mixtes*" beregt, maar 't vonnis wordt door de kanselarij van den veroordeelde uitgevoerd, aangezien de persoon en 't domicilie van de Europeanen volgens de capitulatien onschendbaar zijn. De burgerlijke zaken worden zoo vaak een vreemdeling gedaagde is voor de consulaire regtbank behandeld, uitgezonderd alle quaestiën betreffende 't onroerend eigendom, daar te Constantinopel de jurisprudentie der gezantschappen uitgemaakt heeft dat alle zulke zaken van 't ressort der territoriale justitie waren. De burgerlijke zaken waarbij een Ottomanisch onderdaan gedaagde is, worden insgelijks behandeld voor de Turksche regtbanken. Om ook de nieuwe burgerlijke wetgeving gevolg te doen hebben zijn in elke

1) Heuschling, l'Empire de la Turquie. p. 403.

provincie hoven ingesteld (Mejlis) die de nieuwe ordonnantiën moeten toepassen. Er zijn dus twee regterlijke magten in Turkije (zonder te spreken van de vreemde consulaire regtbanken), de geestelijke uit de Ulemas bestaande en die alleen den Sceriat erkennen, en de burgerlijke die volgens de Kanoun regt spreken.

In Egypte is sedert de regering van Mehemet Aly een nieuwe toestand ontstaan, met eene competentie der consulaire regtbanken veel uitgestrekter dan in Syrie, Klein-Azie, Constantinopel, de Donau Vorstendommen, enz. In elke zaak tusschen een Egyptenaar en een Europeaan is het consulaat bevoegd, wanneer de Europeaan gedaagde is, terwijl hij zijne zaak voor de Egyptische regtbank moet bepleiten wanneer de actie tegen een inlander wordt ingesteld.

Die toestand heeft zich ontwikkeld tengevolge van twee voorname redenen, vooreerst de zucht om de drukkende regtskosten te ontgaan, en ten tweede om redenen van Staat. Een Egyptenaar die een vonnis had verkregen van de Egyptische regtbank tegen een Europeaan, was genoodzaakt zich tot den Consul van den veroordeelde te wenden om de exécutie te vragen, maar het consulaat stond deze nooit toe, dan na eene nieuwe behandeling van de zaak. Het resultaat van dit onderzoek, was niet zelden geheel in strijd met het eerst verkregen vonnis, daar zoowel op de regtsbeginselen van den Mekkemeh als op zijne wijze van proce-

deren veel aan te merken viel, en in elk geval was er groot tijdverlies, wat in den handel gelijk staat met geldverlies.

De inboorling begon nu uit eigen beweging zijne zaak dadelijk voor het consulaat aanhangig te maken, van wien hij spoediger een vonnis verkreeg, en een vonnis dat dadelijk uitvoerbaar was.

Bij alle processen, onverschillig of de consulaire dan de Egyptische regtbanken er kennis van namen werd niet meer gelet op de bepaling dat elke zaak boven de 500 piasters (125 francs) voor den Keizerlijken Divan moet behandeld worden. De Egyptische Regering zag de niet opvolging hiervan met blijde oogen aan, daar het de banden van Egypte tot Turkye losser maakte, en haar op dit gebied geheel bevrijdde van 't toezigt van den Divan.

In Egypte dus zijn de capitulatien door het gebruik gedeeltelijk afgeschaft, en is eene andere regeling in de plaats gekomen van de oude. De consulaire regtbanken hebben eene onbeperkte regtsmagt over hunne landgenooten, voor zooverre zij niet door eigen wetten geregeld en beperkt is, en beslissen alle handels- en burgerlijke processen, in welke hunne landgenooten gedaagden zijn, onverschillig of de aanlegger een Egyptenaar dan wel een Europeaan is van welke nationaliteit ook.

§ 2. *De Consulaire regtspraak in Egypte.*

De consulaten zijn door de Franschen in eene menigte wettelijke bepalingen geregeld, vooral wat de werkzaamheden van consulaire ambtenaren in de Levant betreft, hetgeen zich ook eenigzins uit het feit laat verklaren dat Frankrijk onder de eerste landen gerekend wordt die tractaten met de Porte gesloten heeft en al zeer vroeg geregelde handelsbetrekkingen met het Oosten had aangeknoopt.

Gedurende de 16ᵉ en 17ᵉ eeuw was dit land een der weinigen dat capitulatien bezat niet alleen, maar in bijna alle zeehavens van Turkije en de Barbarijsche Staten Consuls onderhield, welke ook met de bescherming van de overige Europeanen belast waren.

Maar ook de tegenwoordige verbeterde inrigting is niet enkel aanbevelenswaard, zij dient vaak tot aanvulling der leemten in die van andere Staten. Dit is b. v. het geval geweest in Egypte, waar het gebruik een toestand in het leven heeft geroepen, die niet uit de capitulatien volgde en behoeften heeft doen geboren worden, waarin door de Staatswetten niet voorzien was. Bij gebreke aan eigen reglementen vulde men aan uit de Fransche; dit is ook geschied bij de inrigting van andere, met name de Nederlandsche, consulaire regtbanken en van de regtspleging, die er gevolgd wordt

Zoo bestaat het Fransche tribunal consulaire te Alexandrie uit een President, die door den Minister van Justitie, uit de Fransche Magistratuur wordt benoemd, en twee bijzitters, jaarlijks uit de fransche notabelen in het land gevestigd, gekozen. Het appel is te Aix, en van die vonnissen kan in cassatie gekomen worden. Wat het crimineele aangaat wordt de verdachte op last van de regtbank in hechtenis gesteld, de instructie door een der regters opgemaakt, waarna hij eveneens naar Aix wordt opgezonden, waar in het hoogste ressort over zijn lot beslist wordt.

De Fransche Consul Generaal heeft een uitgebreid gezag over zijne landgenooten, zoo zelfs dat hij hen mag doen inschepen en 't land uitzetten. Eveneens kan hij reglementen vaststellen en afkondigen die voor alle Fransche ingezetenen verbindend zijn, en welker nakoming door politiestraffen verzekerd wordt. Ter zake van de al of niet nakoming van zulke reglementen en het uitspreken der strafbepalingen die er op gesteld zijn, is het tribunal consulaire competent, en in 't algemeen om over alle politieovertredingen te beslissen.

De meeste consulaten te Alexandrie hebben hunne regtbanken aldus ingesteld, maar weinige [1]) zijn even als de Fransche door een bijzonder Magistraat gepraesideerd, welke waardigheid bij de

---

1) Alleen Italie, Engeland, Oostenrijk en Griekenland.

overige door den Consul Generaal of Vice-Consul bekleed wordt.

Engeland heeft eene geheel eigen inrigting. Ten civiele en ten commerciele spreekt een Britsch magistraat geheel alleen regt, terwijl hij ten criminele en correctionele ook bevoegd is, met een jury van 12 notabelen, en zijne competentie is onbeperkt, daar hij na wettelijk erkende schuldig verklaring zelfs de doodstraf kan uitspreken, welk vonnis te Malta ten uitvoer wordt gelegd.

Het Nederlandsche Consulaat Generaal in Egypte is thans ingerigt bij de *Wet van* 25 *Julij* 1871 Stbl. N⁰ 91 houdende regeling van de bevoegdheid der consulaire ambtenaren tot het opmaken van burgerlijke akten, en van de consulaire regtsmagt, en door de Koninklijke Besluiten van 19 Sept. 1872 (Stbl. N° 92, 93, 94) ter uitvoering der artikelen 160, 1, 14 en 28 van voornoemde wet. Door deze wet is in eene groote behoefte voorzien, en zoowel de bevoegdheid van de consulaire ambtenaren definitief geregeld als ook die van de regtbanken juist afgebakend.

De eerste Nederlandsche ordonnantien op het stuk der consulaten, [1]) en de Levant zijn van het jaar 1612 na het traktaat door Cornelis Haga [2]) gesloten. De bevoegdheid van de Consuls, uit dit

---

1) *Jac's Wertheim.* Aperçu historique sur l'établissement du Consulat Nêerlandais à l'étranger etc.

2) Van *Aitzema.* Zaken van staat en oorlog I p. 331.

en latere verdragen volgende, moest toen door de Staten-Generaal geregeld worden. Zoo werden bij eene Resolutie van Hun Hoog Mogenden etc. dd. 8 Dec 1612 (Gr. Plac. Boek I 1331) de Consuls gemagtigd, om de erfenis van een Nederlander te inventariseren en, zich in 't bezit daarvan te stellen, onder gehoudenis dadelijk aan de erfgenamen kennis daarvan te geven Eveneens werden alle secretarissen der Consuls geregtigd tot 't opmaken van alle burgerlijke en judiciele akten tusschen Nederlanders, ter zake van hunnen handel of anderzins.

Uit art. 11 van 't traktaat van 1612 volgde eene volmaakte regtmagt der Nederlandsche Consuls over hunne landgenooten, en bij eene Resolutie van 17 Februarij 1617 (Gr. Pl. Boek D, II p. 1335) werd bepaald dat van dergelijke vonnissen geen hooger beroep zoude worden toegestaan »dat in »sulcke ofte diergelijcke saeken, daer excessen, »delicten ofte publicque schandalen worden gecom»mitteert, er geene appellatien ofte provocatien »toegelaten en gedefereert, maar de sententien, »condemnatien ende pene datelijck geëxecuteerd »sullen worden."

Het gezag van de Consuls werd tevens aanzienlijk uitgebreid, ten gevolge van oneenigheden met hunne landgenooten, waarin eerstgenoemde gelijk kregen van de Staten-Generaal en gemagtigd werden de Nederlandsche ingezetenen »bij »scherpe beveelen ende penen in officio en be-

»hoorlijck respect te houden, de conspiratien, »contraminen, onwettelijke bijeenkomsten te ver- »hinderen ende doen cesseeren ende met alle ernst »te procedeeren tegen d'autheurs ende fauteurs," enz. enz. De moedwilligen en weêrbarstigen mogten in ijzeren banden gelegd, en aldus per scheepsgelegenheid op hunne kosten naar Nederland opgezonded worden.

Onder de consulaire verordeningen die naar mate de behoefte hieraan zich deed gevoelen, en die allen op raad en volgens rapport der Directeuren van den handel op de Levant en de Middelandsche zee werden opgemaakt, bekleedt het reglement van 7 Oct. 1675 [1]) eene voorname plaats. Het tractement der Consuls werd op de aanzienlijke som van *f* 10.000 gesteld, welke gelden door de handelaren zouden worden bijeengebragt die tevens de woning en 't onderhoud van den Predikant moesten bekostigen, en eene geschikte plaats zoeken voor de uitoefening van den godsdienst.

De quaestie van de officiele geschenken, die vroeger de aanleiding was geweest tot den twist tusschen Consuls en ingezetenen, en strenge bepalingen ten gevolge had gehad, zooals wij straks zagen, zoude voortaan jaarlijks in overleg met drie afgevaardigden der Natie geregeld worden. Alle ingezetenen moesten jaarlijks den eed van ge-

1) Wertheim .t a. p. I. bl. 27.

trouwheid afleggen en den Consul volgen bij plegtige optogten en feesten.

Eene nieuwe Resolutie der Staten-Generaal van 11 Aug. 1687 [1]) was echter weêr noodig om een einde te maken aan eene groote spanning tusschen den Consul van Dam en eenige Nederlanders, die zich beklaagden geen regt te kunnen verkrijgen en in hunne privilegien te worden verkort, zoo zelfs dat zij bij 't Fransche Consulaat eene actie tegen van Dam instelden.

In 1786 werd een laatst reglement [2]) of instructie gemaakt voor de Consuls der Nederlandsche natie bij de Barbarysche mogendheden.

Van 1813 af bezitten wij eenige Koninklijke Besluiten op dit stuk, onder anderen dat van 3 April 1818 betreffende de inrigting der Consulaten in de steden Cadix, Sevilla, St. Lucar, en de kust van Mogador, de wet van 14 Maart 1819 aangaande de Turksche passen, de K. B. van 26 Maart 1820 en 25 Januarij 1857, de tractaten van 14 Maart 1840 en 1862 met de Porte gesloten, maar vooral het K. B. van 21 Dec. 1846.

Dit laatste besluit regelt de attributen en verpligtingen van consulaire agenten, vooral met opzigt tot hunne bemoeijingen in zaken van koophandel, zooals het vertoonen van zeebrieven, monsterrollen, alle maatregelen tot redding en ber-

---

1) Gr. Placaat-Boek D IV p. 248.

2) Wertheim I p. 269.

ging bij schipbreuk, het afgeven van paspoorten, het inschepen van ontvlugte Nederlandsche krijgsgevangenen enz. In dit reglement wordt echter niets bepaald over de regtspraak die eenige Consuls moeten uitoefenen, noch over de pligten die op hen rusten in diezelfde landen, om de functiën van ambtenaar van den burgerlijken stand, notaris, kantonregter enz. te vervullen. Alleen zegt art. 8, dat zij hunnen invloed en hunne uiterste pogingen zullen aanwenden om de geschillen welke tusschen of met Nederlandsche kooplieden, op hunne verblijfplaats gevestigd, of ook tusschen Nederlandsche schippers en bootsgezellen mogten rijzen, op eene minnelijke wijze bij te leggen en te vereffenen. Uit deze bepaling kan geenszins volgen dat de Consulaten bevoegd zijn regt te spreken, en tot 1871 bestaat hieromtrent geen enkel wettig voorschrift dat hun dit regt toestaat. De vraag kan dan ook op goede gronden gesteld worden of de vonnissen door hen sedert zoo lange jaren uit gesproken, streng genomen geldig zijn. De Capitulatien geven hun tegenover de landsoverheid volkomen regt hiertoe en de belangen der Nederlanders in die gewesten hebben de consulaire regtbanken van lieverlede onmisbaar gemaakt, daar onze landgenooten anders voor geene andere regterlijke collegiën zouden hebben gedagvaard kunnen worden. Op de groote bezwaren die uit deze gebrekkige of liever niet-regeling der Nederlandsche consulaire jurisdictie in de Levant volgden, is 't onnoodig

lang stil te staan, nu de wet van 25 Julij 1871 (Stbl. N°. 91) en de Koninklijke Besluiten van 19 Sept. 1872 (Stbl. 92, 93 en 94) volkomen in alle leemten voorzien hebben en de regtspleging in hoofdstuk III juist en naar eisch geregeld is. Het appel der burgerlijke vonnissen van consulaire regtbanken is bij 't hof te Constantinopel behouden van wege de overlevering en de gehechtheid der Nederlanders hieraan. De wet heeft ook in eene behoefte voorzien door cassatie toe te staan en de jurisprudentie van Constantinopel en overige steden aldus aan het toezigt van den Hoogen Raad der Nederlanden te onderwerpen. Bij art. 21 dezer wet wordt aan art. 3 A. B. gederogeerd door den regter de verpligting op te leggen, zich aan behoorlijk bewezen handelsgebruiken binnen 't ressort van 't consulaat of ter plaatse der handeling van kracht te houden.

Het regtsgeding in strafzaken wordt in de artt. 83—159 geregeld en ook hier wordt het systeem gevolgd van den Consul eene zekere magt toe te kennen als *unicus judex*, terwijl de consulaire regtbank bevoegd is om den beklaagde te veroordeelen tot gevangenisstraf, of anders naar Nederland of Nederlandsch-Indie [1])

1) Art. 53 der aangehaalde wet „Wanneer tegen die misdrijven, eene zwaardere straf dan gevangenisstraf is bedreigd, behoort de kennisneming daarvan aan het Provinciaal Geregtshof in Noordholland of aan den Raad van Justitie te Batavia, naar mate zij zijn gepleegd in landen, gelegen aan deze of gene zijde van de Kaap de Goede Hoop en van Kaap Hoorn."

op te zenden om aldaar te regt te staan, naar mate de misdrijven gepleegd zijn in de landen aan deze of gene zijde van de Kaap de Goede Hoop en Kaap Hoorn.

In de 5e paragraaf wordt meer bepaald het hooger beroep in strafzaken geregeld. Dit regt geniet de beklaagde wanneer hij is verschenen en veroordeeld is; dus heeft de bij verstek veroordeelde het niet. De Procureur-Generaal bij 't Hof van Noord-Holland of de Officier van Justitie te Batavia zijn echter alleen bevoegd in hooger beroep te komen van vonnissen, houdende vrijspraak, ontslag van regtsvervolging of onbevoegdverklaring. Deze beperking met opzigt tot de ambtenaren van 't Openbaar Ministerie geldt niet, wanneer de veroordeelde mede in hooger beroep gekomen is.

Deze wet [1]) is 1 April van dit jaar in werking getreden en zal waarschijnlijk uitstekende resultaten aanbieden; maar al heeft zij ook den toestand der Nederlandsche ingezetenen en de inrigting der regtbanken waar zij hunne eischen kunnen doen gelden behoorlijk geregeld, desniettemin heeft zij slechts enkele bezwaren opgeheven die tegen de consulaire jurisdictie aangevoerd worden, want het is natuurlijk onmogelijk om het hoofd-

---

1) Zie „Bevoegdheid der consulaire ambtenaren tot het opmaken van burgerlijke akten en consulaire regtsmagt," door Mr. G. J. E. E. Zilcken, Referendaris bij het departement van Buitenlandsche Zaken te 's Gravenhage. Themis, IIIe Verz. 34e deel. Maart 1873.

bezwaar d. i. de verschillende jurisdictien en het conflict tusschen deze op te heffen.

Uit het ontvouwde omtrent de zamenstelling der consulaire regtbanken blijkt reeds dadelijk dat de toestand niet gunstig is voor eene juiste, allerminst eene spoedige regtsbedeeling. Wij zullen echter de voornaamste gebreken nader aanwijzen, die het aannemen van eene eenparige regtspraak op goede grondslagen, aanbevelenswaard maakt, zoowel voor de belangen der Nederlanders en overige Europeanen in 't Turksche rijk, als voor de inlanders en de Regering van het land zelf

Het eerste en hoofd-bezwaar tegen het tegenwoordige systeem ligt in de verschillende jurisdictien en 't onderscheid tusschen de wetgevingen.

Het kan ligt gebeuren dat een geschil op tegenstrijdigende wijze beslist wordt, naarmate de zaak voor deze of gene regtbank aanhangig gemaakt is. De uitvoering en uitlegging van eene overeenkomst tusschen Europeanen van verschillende nationaliteit zal afhangen van de vraag welke partij aanlegger, welke gedaagde is Nog lastiger zal 't worden, wanneer meerdere gedaagden zijn van onderscheiden nationaliteit. De zaak moet dan in even zooveel verschillende processen gesplitst worden. Nu gebeurt 't vaak dat de bewijsmiddelen of de regtsregelen verschillen, dus strijdige vonnissen gewezen worden. In zulke gevallen zal de aanlegger meestal de quaestie van solidariteit door een regtbank doen uitspreken, zoodat

een der gedaagden misschien de geheele som zal moeten betalen, maar hoe zal hij nu verhaal hebben op de andere gedaagden, wanneer de eisch ten principale is ontzegd?

Bij *borgtogten* werkt de splitsing van de hoofdzaak vaak zeer nadeelig, wanneer b. v. een Europeaan zich borg gesteld heeft voor een Europeaan van andere nationaliteit, zal hij voor zijne regtbank worden gedagvaard om te betalen. Nu heeft hij echter niet 't regt om de anderen in 't geding te roepen, opdat deze alle weren van regten voordrage op den tijd of op den inhoud der verbindtenis betrekkelijk. Hij zal dus moeten betalen, en wanneer hij later den hoofdschuldenaar aanspreekt, zal deze misschien exceptiën hebben, die den eisch ten principale zouden hebben doen ontzeggen, wanneer zij bij tijds voorgesteld waren. De onkosten bij al deze verschillende procédures nemen verschrikkelijk toe, en maken het voor minvermogenden moeijelijk regt te verkrijgen.

Bij een eisch tot betaling van eene zekere som zal 't in handelszaken niet zelden gebeuren, dat de gedaagde eveneens vorderingen tegen den eischer heeft. Wanneer hij nu deze vorderingen op zijne beurt voorstelt, zal de eisch misschien aanmerkelijk verminderd, ja welligt vernietigd of geheel overtroffen worden; maar is de regtbank wel bevoegd over dezen reconventionelen eisch te beslissen? De consulaten zijn het niet eens hieromtrent, de Fransche regtbank veroordeelt in zulk geval altijd

den gedaagde om bij voorraad te betalen, terwijl deze de compensatie die hij inroept voor de andere regtbank zal moeten doen uitmaken.

Een groot gebrek is ook de zamenstelling der regtbanken daar 't juridisch gehalte der leden vaak veel te wenschen overlaat. De bijzitters en veelal de voorzitters ook zijn kooplieden die geene academische regtsstudiën volbragt hebben, en ofschoon de handelszaken hun nog al toevertrouwd zijn (al wordt ook meer op plaatselijke gewoonte gelet dan sommige wetgevingen het veroorloven) zoo hebben zij soms insgelijks over zeer lastige geschillen ten civiele en criminele te beslissen.

Als voorbeeld van de verwarring die op dit gebied bij velen heerscht, diene het volgende feit. Voor eenige jaren zijn gemengde regtbanken van koophandel opgerigt te Alexandrie, waar de meerderheid uit inlanders bestaat, en kennis moet nemen van alle handelsprocessen, in welke een inlander gedaagde is. De regtbank begreep echter de onderscheiding niet en sprak met onvermoeiden ijver gedurende jaren tallooze vonnissen in burgerlijke zaken uit, toen in 't jaar 1867 een der leden de aanmerking maakte dat zij uitsluitend bevoegd waren om kennis te nemen van handelszaken, hetgeen algemeen goedgekeurd werd en sints dien tijd worden alle burgerlijke vorderingen niet ontvankelijk verklaard. De *Egyptische* regtbanken zijn uiterst moeijelijk te genaken voor de Europeanen die het regt niet kennen dat aldaar gesproken

wordt; daarom dragen zij hunne belangen meestal aan de consuls op die regelregt van de Regering verkrijgen moeten wat de inlandsche regtbanken hun weigeren. De (mehkemes) geestelijke regtbanken missen alle vereischten voor eene goede regtsbedeeling. In de eerste plaats hebben zij geene zekere wetgeving. Verder geene bekwame, maar vooral geene onpartijdige magistraten op wie men vertrouwen kan stellen. Er zijn geene scholen of universiteiten waar de regtsstudien worden beoefend, uitgezonderd de Mosquëen waar een regt onderwezen wordt dat een zeer onverdraagzaam karakter heeft. In 't rapport der internationale commissie van 1869 bl. 7 wordt op de groote fout van de vermenging der administratieve en der regterlijke magt in Egypte gewezen. »Il y a en »outre dans l'organisation actuelle une série d'incon»vénients que le gouvernement ne pouvait signaler, »et que la commission croit devoir relever. Ils pro»viennent de ce que la justice locale est mal »organisée, que l'autorité règle administrativement »des affaires entre particuliers qui devraient être »déférées au pouvoir judiciaire, que la procédure »et la loi à appliquer ne sont pas connues, qu'enfin »l'exécution des sentences éprouve des difficultés »souvent insurmontables par suite de l'immixtion intempestive de l'administration." Deze bemoeijing van de consuls, vooral van die der groote Mogendheden wordt zeer gelaakt als hebbende nu en dan het karakter van eene uitoefening van

zekere alles behalve kiesche pressie, die altijd af te keuren is, ofschoon dit soms 't eenige middel is in 't Oosten om regt te verkrijgen. De onderdanen van kleinere Staten klagen hunnerzijds dat de regtsvorderingen van Europeaneu die door de agenten der grootere Mogendheden gesteund worden, veel spoediger en gunstiger worden beslist dan dit met de hunne het geval is. Die interventie heeft ook een zeker wantrouwen doen ontstaan bij de Egyptische Regering, die te regt of ten onregte meent somtijds aan zoodanigen aandrang haar goed regt te hebben moeten opofferen. Een gevolg daarvan is, dat zij alle mogelijke aanleiding tot processen vermijdt, en zoo b. v. thans elke concessie van welken aard ook aan Europeanen weigert uit vrees later over de voorwaarden en verpligtingen der concessie in verwikkelingen te komen.

De *competentie* der consulaire regtbanken is ook niet juist afgebakend, en hare uitspraken loopen nog al uiteen. Zoo werd voor het Nederl. consulaat te Alexandrie voor eenige jaren een Nederlander gedagvaard om eene zekere som te betalen, verschuldigd aan een Oostenrijker, wegens makelaarsloon voor den verkoop van een huis. Het Consulaat veroordeelde den gedaagde tot betaling, maar deze kwam in hooger beroep te Constantinopel, waar het Nederl hof van Appel uitmaakte dat het consulaat te Alexandrie in deze zaak onbevoegd was, daar het eene

quaestie van onroerend eigendom gold die alleen door de locale jurisdictie had kunnen beslist worden, en het vonnis vernietigde. Nu wendde de eischer zich tot de Mehkemeh (geestelijke regtbank) die echter dadelijk te kennen gaf zich niet te wilen inlaten met eene zaak tusschen twee Europeanen. Die zaak werd dus onbeslist gelaten, daar ook geene cassatie mogelijk was, thans den Nederlanders door de wet van 1871 gewaarborgd [1])

Het appel van consulaire vonnissen in 't Oosten is meestal in de hoofdstad van 't land of in eene der groote havensteden, op enkele uitzonderingen na, zooals voor Nederlanders was en blijft 't hooger beroep te Constantinopel. De groote afstanden en kosten, maken het voor de inlanders veelal onmogelijk de Europeanen, in geval de eisch ontzegd wordt, voor een hooger regtscollegie te vervolgen. Nooit zal een Egyptenaar een Zweed te Stockholm voor de regtbank dagen maar hij laat in zulk geval de geheele zaak liever met Oostersche gelatenheid varen.

De strafregtspleging eischt eveneens verbetering, daar uit den tegenwoordigen toestand maar al te dikwijls geheele straffeloosheid voor boosdoeners volgt. Uitgezonderd het Britsche, hebben de consulaten slechts eene beperkte regtsmagt op dit stuk over hunne landgenooten die niet veel

1) Art. 30 van de aangehaalde wet.

verder gaat dan de bevoegdheid om politie- en tot eene zekere grens correctionele straffen uit te spreken. De Egyptische politie heeft 't regt niet een Europeaan gevangen te nemen, dan wanneer hij op heeter daad betrapt is, en zelfs dan moet hij oogenblikkelijk aan zijn Consul worden uitgeleverd, die in die zaak de functien van regter van instructie waarneemt en den beklaagde, bij merkelijke bezwaren opzendt naar 't moederland met de instructie en bewijsstukken er bij. Dat de bewijzen of aanwijzingen die noodig zijn om iemand te veroordeelen, in zulke gevallen doorgaans onvolledig zijn, behoeft geen betoog. Huiszoekingen bij, of ondervraging van medepligtigen van vreemde nationaliteit kunnen niet plaats grijpen. Getuigen zullen nimmer bereid zijn eene reis van eenige weken of maanden te doen om hunne verklaringen af te leggen, hetzij ten gunste of ongunste van den beklaagde, zoodat de regter zich met eene schriftelijke verklaring zal moeten tevreden stellen, wanneer de Consul er in geslaagd is, die te verkrijgen. Eene tweede moeijelijkheid bij ditzelfde punt is de vraag voor welk collegie de beklaagde zal moeten te regt staan in zijn eigen land. Bij de wet van 1871 is in de artt. 83—159 de quaestie voor ons thans geregeld, maar vóór dien tijd, was er geen hof in Nederland dat kennis had mogen nemen van zulk eene zaak en het hof van Zeeland heeft zich eenige jaren geleden nog incompetent ver-

klaard om over een Nederlander, die van valsche munt en moord beschuldigd was en uit Constantinopel op bevel van Z. M's. Gezant met een schip naar Vlissingen opgezonden was, regt te spreken.

Vele misdaden blijven dan ook ten gevolge van onvoldoend bewijs, ongestraft, zoodat de algemeene veiligheid ten gevolge hiervan te wenschen laat.

De Regering van het land is zoozeer op den achtergrond geschoven en elke magt wordt haar in die mate ontzegd, dat zij niet bij magte is de minste verordening zelfs een reglement voor publieke rijtuigen en hunne standplaats te doen nakomen. Eene poging door de Egyptische regering vijf jaren geleden aangewend, om eene municipaliteit te Alexandrie en Cairo op te rigten, leed dan ook geheel schipbreuk, daar op de verordeningen van dien stedelijken raad niet de minste acht werd geslagen.

Uit het voorgaande blijkt genoeg dat de verscheidenheid van regtbanken, en hare inrigting een betreurenswaardigen toestand in het leven geroepen hebben die allerschadelijkst voor alle Europesche belangen werkt.

Het is duidelijk dat de bestaande orde van zaken niet beantwoordt aan de bedoeling, waarmede de Capitulatiën gesloten zijn. De omgang en de betrekkingen tusschen duizende Europeanen en inlanders maken het volstrekt noodig eene eenige jurisdictie vast te stellen in Egypte, waar-

door eene snelle en gelijkvormige oplossing gegeven kan worden aan alle geschillen, en eene vaste jurisprudentie ontstaan kan, die meer vertrouwen bij de handelingen en overeenkomsten zal inboezemen.

Straks zullen wij nagaan welke waarborgen vereischt worden met 't oog op de belangen der Europesche ingezetenen, en die wanneer zij verkregen worden, de aanneming van de nieuwe regterlijke inrigting, door het Egyptische Gouvernement beoogd, zeer wenschelijk maakt.

§ 3. *De regterlijke hervorming in Egypte.*

De hervorming kwam in 1850 te Parijs ter sprake bij de beraadslagingen der Vertegwoordigers van de groote Mogendheden [1]) over den vrede. Aali-Pacha verklaarde dat alle moeijelijkheden die de handelsbetrekkingen van Turkye en de werking van 't Ottomanische gezag in den weg staan, te wijten zijn aan oude bedingen die uitgediend hebben. De Turksche minister trad in bijzonderheden om aan te toonen dat de privilegiën der Europeanen, uit de Capitulatiën volgende, hunne eigene veiligheid in gevaar brengen, en schadelijk zijn voor de uitbreiding der handelsbetrekkingen, door dien de tusschenkomst van de locale overheid zoozeer beperkt is; dat verder de menigvul-

1) Benevens Italië (toen Sardinië).

dige jurisdictien waarmede de europesche Gezanten hunne landgenooten beschermen, even veel Regeringen doen ontstaan in den Staat, en bij gevolg een onoverkomelijke hinderpaal zijn voor alle mogelijke verbeteringen [1]).

Het antwoord van den heer de Bourqueney, een der Fransche gevolmagtigden, luidde gunstig voor de meening van den Turkschen minister »Mr. de »Bourqueney et les autres plénipotentiaires avec »ui reconnaissent *que les Capitulations répondent »à une situation à laquelle* le traité de paix *tendra »nécessairement à mettre fin*, et que les priviléges »qu'elles stipulent pour les personnes, circonscri»vent l'autorité de la Porte dans des limites re»grettables." Een weinig verder lezen we in 't proces verbaal: »Ces explications échangées, les plénipo»tentiaires reconnaissent unanimement la nécessité »de réviser les stipulations qui fixent les rapports »commerciaux de la Porte avec les autres Puis»sances, ainsi que les conditions des étrangers »résidant en Turquie, et ils se décident de consigner »au présent protocole le voeu qu'une délibération »soit ouverte à Constantinople, après la conclusion »de la paix entre la Porte et les réprésentants »des autres puissances contractantes, pour attein»dre ce double but, dans une mesure propre à »donner une entière satisfaction à tous les intérêts »légitimes." De wensch, welken de vertegenwoor-

1) Procès-verbaux du Congrès de Paris, séance du 24 Mars 1856.

digers van Europa, bij zulke gewigtige beraadslagingen uitdrukten is ook die van de Egyptische Regering.

In 1867 nam de tegenwoordige Khédive het initiatief om in overleg met de verschillende Mogendheden eene nieuwe orde van zaken te doen treden in plaats van de heerschende.

De quaestie werd in sommige Fransche dagbladen behandeld bij gelegenheid van een geschil tusschen den onder-koning en de Suez-kanaalmaatschappij, omtrent eenige landerijen. De Egyptische Regering verklaarde zich tegen den afstand en de uitreiking der *hodjets* (bewijzen van eigendom), zoolang de tegenwoordige toestand bleef, waardoor zijne souvereiniteitsregten z. i. aanmerkelijk werden verkort.

De Minister van Binnenlandsche Zaken Nubar-Pacha, kwam nu met een voorstel, dat in hoofdtrekken aldus luidde:

Te Alexandrie en Cairo zouden de twee regtbanken van koophandel behouden blijven, maar in plaats van 6, zonden zij voortaan uit 4 leden bestaan, waarvan twee Europeanen. Het Voorzitterschap zoude zoo als tot dusverre aan een inlander worden opgedragen, maar 't ondervoorzitterschap aan een Europeesch magistraat, die onafzetbaar zoude zijn.

Het hooger beroep van deze vonnissen zoude te Alexandrie aanhangig worden gemaakt, bij een collegie uit 6 leden bestaande, 3 inboorlingen,

benoemd uit hen die in Europa regts-studiën volbragt hadden, en 3 vreemdelingen welke uit de Europesche magistratuur verkozen zouden worden door den onder-koning, die zich voorzigtigheidshalve te dien einde tot de vreemde regeringen zoude wenden.

In dezelfde steden waar de tribunaux de commerce gevestigd zouden worden, verlangt de Minister eveneens twee regtbanken voor burgerlijken akten uit 4 leden zamengesteld. Alle mogelijke zaken, betreffende het onroerend eigendom, zouden onderworpen blijven aan de lands justitie. Ook op 't gebied van 't strafregt concludeerde Nubar Pacha in zijn rapport aan den Khédive, tot instelling van gemengde regtbanken, die kennis zouden nemen van alle misdrijven door Europeanen in Egypte begaan.

Wat de wetboeken aangaat, wenschte hij voor 't handelsregt, den franschen Code de Commerce te zien ingevoerd zooals die te Constantinopel en in Egypte tot nog toe heeft gegolden.

Het burgerlijk- en strafregt zouden gecodificeerd worden door eene commissie van vreemde en inlandsche regtsgeleerden, die den C. N. alsmede den C. P. in overeenstemming met de landswetten moesten brengen.

Het voorstel vond aanvankelijk zoowel bij de Mogendheden en meer bepaald bij de onmiddelijk belanghebbende Europesche Colonie te Alexandrië, aan wie men toch zeker bij de beoordee-

ling hiervan, eenige zaakkennis kan toekennen zeer weinig bijval.

Men was vooreerst gebelgd over de hevige uitvallen tegen de justitie der consulaten, hetgeen op zijn minst onvoorzichtig was, daar toch de justitie van het land nog zooveel meer te wenschen overliet, maar men had, met ter zijde lating hiervan tegen de nieuwe inrigting zelve overwegende bezwaren. Men vond te regt geene waarborgen genoeg in de bepaling dat de meerderheid in alle regtbanken geboren Egyptenaren zouden zijn, dat de Magistraten afzetbaar waren, en dat de onder-koning geheel vrij zoude wezen in de keuze van Europesche regters.

Ten gevolge van de ijverige bemoeijingen van Nubar-Pacha, werd in 't zelfde jaar eene commissie benoemd te Parijs door de Fransche Regering, met last rapport uit te brengen over den toestand van 't regtswezen in de Levant, en de vraag te beantwoorden of het mogelijk ware hierin wijzigingen te brengen.

Uit de mededeelingen van deze commissie, met welke de Egyptische Minister van buitenlandsche zaken zich officieus in betrekking gesteld had, bleek dat de voorstellen van den Khédive veranderd waren in den zin der eischen van de publieke opinie, zoodat thans onder de waarborgen opgenomen waren de volgende punten:

1°. eene Europesche meerderheid in de regtbanken;

2°. de Europesche magistraten zouden, wel is waar door den onder-koning niet in Egypte maar in Europa gekozen worden, maar deze zouden de vergunning van hunnen Minister van Justitie moeten aanvragen, die haar zonder gronden op te geven, zoude kunnen weigeren;

3°. onafzetbaarheid der regters;

4°. publiciteit van debatten, en vrije verdediging;

5°. elke partij, zoude éénen regter, mogen wraken zonder opgave van redenen;

6°. griffiers en deurwaarders zouden allen Europeanen zijn; en alleen onder hen gekozen, die als zoodanig in Europa gefungeerd hadden;

7°. de competentie der nieuwe regtbanken, zoude uitgestrekt worden tot de kennisneming van alle geschillen met het bestuur (Daïra) de administratie der goederen van den Khédive, alsmede van alle Egyptische Vorsten; met inbegrip der ten uitvoer legging van overeenkomsten met hen aangegaan;

8°. de regterlijke collegien zouden belast worden met de uitvoering van de door hen gewezen vonnissen, buiten elke inwerking, 't zij van de Regering, hetzij van de Consulaten;

9°. het Egyptisch gouvernement verbond zich eene wet op de hypotheken in gereedheid te brengen en af te kondigen, welke de Fransche wettelijke bepalingen tot grondslag zoude hebben.

Middelerwijl had de Egyptische regering zich tot alle groote Mogendheden gewend met hare

voorstellen, en mocht terstond van alle de verzekering ontvangen, dat zij in beginsel toetraden tot eene hervorming, mits deze, na gezamenlijk onderzoek, zoude blijken alle mogelijke waarborgen aan te bieden, voor de veiligheid van de personen en goederen hunner onderdanen.

Gunstig vooral was het antwoord van de Engelsche Regering. In eene missive d°. 18 November 1867 van Lord Stanley aan den Colonel Stanton, Consul-Generaal bij het gouvernement van den Khédive, verklaart zijne Excellentie »dat het »tegenwoordig regtssysteem in Egypte, daarom »vooral af te keuren is, met ter zijde lating van »de daaraan verknochte onoverkomelijke bezwa»ren, omdat het op geene *tractaten* steunt, en »volstrekt niet afgebakend is. Engeland is er »daarom dan ook niet op gesteld hare extra-terri»toriale jurisdictie te behouden, omdat zij deze »beschouwt als eene *usurpatie* door 't gebruik en »den loop der zaken ontstaan, welke even scha»delijk voor de Engelsche belangen werkt, als »strijdig is met de waardigheid en voorspoed van Egypte."

De dépêche besloot met de toezegging om een of meer gedelegeerden te zullen benoemen, zoodra de overige Mogendheden goedkeuring geschonken hadden aan 't plan tot bijeenroeping van eene internationale Commissie welke belast zoude worden met 't houden eener voorloopige enquête.

De zaak kwam nader ter sprake in de zitting

van 11 Julij 1868 van 't Engelsche Lagerhuis bij gelegenheid eener interpellatie van den heer Layard, strekkende om bij het Engelsche Cabinet onderhandelingen met Frankrijk uit te lokken, en gezamenlijk eene commissie te benoemen met 't bepaalde mandaat rapport uit te brengen over de regtspleging in 't Oosten en de grenzen van den inhoud der Capitulatien. De heer Labouchère sprak in denzelfden geest, en wees er op hoezeer men misbruik gemaakt had van die Capitulatien, om zich regten aan te matigen die de Turksche Regering ten gevolge van hare zwakheid moest dulden. Tot voorbeeld diene dat in de meeste oude tractaten met de Porte, bepalingen voorkomen, waarbij de onderdanen der contracterende europesche Mogendheid vrijgesteld worden van de capitatio (belasting die door de Turken van de overwonnen volken, en vooral van de Christenen geheven werd). Deze vrijstelling van eene vroegere willekeurige oorlogsbelasting halen thans de Europeanen als grond aan, om zich tegen de heffing van elke mogelijke belasting uitgezonderd die van de douane-regten, te verzetten.

Lord Stanley verklaarde het volkomen eens te zijn, met de uitgebragte meening dat het onbillijk was de grond- en overige belastingen niet te betalen terwijl men toch de weldaden van een gezag genoot, dat men mede moest helpen in stand houden. De Porte echter had tot nu toe nimmer

eenige klagt daarover ingediend. Sedert den Krim-oorlog en 't tractaat van Parijs erkennen zoowel de Britsche Regering als alle overige groote Mogendheden, dat de consulaire regtspraak eene anomalie is, en dat 't wenschelijk is deze af te schaffen. Ten gunste daarvan kan alleen aangevoerd worden dat 't op het oogenblik een noodzakelijk kwaad is. Door een ieder wordt verandering gewenscht mits verandering ten goede.

De zaak van de hervorming, die al meer en meer algemeenen bijval vond, vorderde echter niet zoo snel, als men onder zulke gunstige omstandigheden verwachten mocht. In het jaar 1869 was de verhouding tusschen Constantinopel en Alexandrie zeer gespannen, en niet voor de maand November, na afloop der feesten die gevierd werden bij gelegenheid van de inwijding van den nieuwen waterweg tusschen 't Westen en het Oosten, was elk gevaar van conflict, vooral door de officieuse bemoeijingen der groote Mogendheden geweken, zoodat de Khédive weder in staat was zijne aandacht op nieuw hierop te vestigen. Bij gelegenheid van de opening van het Suez-Kanaal [1]), was er te Cairo een handelscongres vereenigd, bestaande uit afgevaardigden der verschillende Kamers van Koophandel uit geheel Europa waarbij

1) Zie wegens de bezwaren welke die grootsche onderneming aanvankelijk had ontmoet de dépêche van Aali-Pacha 5 of 6 April 1863, Archives Diplomatiques III p. 121 et suive:

gedachten gewisseld werden over eenige belangrijke aangelegenheden van den handel vooral met het oog op de omwenteling die, het tot stand brengen van dezen nieuwen weg, in de handelsbetrekkingen der volken te weeg zoude brengen.

Onder de voorstellen die aldaar besproken werden drukte men ten 4°. den wensch uit dat eene hervorming en eenheid van het regtwezen in Egypte spoedig tot stand mocht komen, welke motie met algemeene stemmen werd aangenomen.

Onder den indruk van de sanctie die door de vertegenwoordigers van den Europeschen Handel eenparig aan de hervormingsplannen was geschonken, begonnen de beraadslagingen van eene commissie uit afgevaardigden van Frankrijk, Engeland, Duitschland, Oostenrijk, Italie, Rusland en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, zamengesteld.

Het baarde verwondering dat hier de overige Mogendheden niet uitgenoodigd waren gedelegeerden te benoemen, als men vooreerst op het groot aantal onderdanen [1]) van die landen let; terwijl

---

1) Uit de *statistique de l'Egypte* a°. 1872, p. 131 door E. de Régny uitgegeven, wordt de Europesche colonie volgens de registers van de consulaten, aldus verdeeld:

34.000 Grieken.
24.052 Italianen.
17.000 Franschen.
6.300 Oostenrijkers en Hongaren.
6.000 Engelschen.
1.100 Duitschers.
580 Perzen.

ten tweede gevraagd mag worden of de opinie van een vertegenwoordiger van eene groote Mogendheid in zulke zaken zooveel meer waarde heeft dan die van eene kleinere. Deze commissie had een bloot consultatief karakter, en de uitgebragte meening kon niemand verbinden, daar toch elk land met Turkije eigene capitulatien en handelstractaten heeft, en beide partijen alleen mutuo consensu deze overeenkomsten kunnen te niet doen gaan en vervangen.

In 10 zittingen had de commissie hare taak ten einde gebragt en gaf zij een rapport uit dat gunstig luidde voor de hervorming en in 't algemeen de Egyptische voorstellen als aannemelijk bestempelde behoudens eenige veranderingen, tot welke de Egyptische regering bij monde van den Minister van buitenlandsche zaken, Nubar-Pacha, wien 't Voorzitterschap van de vergaderingen was opgedragen, meerendeels toetrad.

Dat rapport werd nu aan alle regeringen medegedeeld, ten einde zoo noodig de overwegingen en beschouwingen van de niet-vertegenwoordigde te erlangen.

Sints dien tijd, Februarij 1870 zijn weder drie jaren verloopen en de zaak is nog niet beslist. De

---

253 Nederlanders.
185 Spanjaarden.
152 Russen.
100 Belgen.
70 van alle natiën.

groote gebeurtenissen van dat jaar hebben tijdelijk alle aangelegenheden van minder belang op den achtergrond gedrongen. Thans worden de negotiatiën ijverig voortgezet, en kan men verwachten dat de zaak eene spoedige oplossing te gemoet gaat.

Te Constantinopel is in de maand December van het vorige, en in Januarij van dit jaar eene commissie vergaderd geweest, waar alle Europesche Mogendheden vertegenwoordigd waren, met 't doel om te zien of er aan de nieuwe regterlijke collegien eenige competentie gegeven kon worden ten criminele. Hieruit blijkt reeds dat de volledige regtspraak in strafzaken bij de consulaire regtbanken zal blijven bestaan, en de nieuwe regtspleging alleen zal gelden ten aanzien van politie-overtredingen, [1]) en van misdaden of wanbedrijven regtstreeks begaan tegen, of door de magistraten, leden van de jury, rechterlijke ambtenaren in 't algemeen, bij of ter gelegenheid van de uitoefening van hunne functiën.

Voor dat wij besluiten, wenschen wij de regterlijke inrigting zoo als zij thans voorgesteld wordt, en naar hetgeen bekend is, eerlang ingevoerd zal worden, eenigzins nader te beschouwen, in verband met de bijzondere omstandigheden waarin

---

1) Van de politie-overtredingen door Europeanen begaan, word kennis genomen door een der Europesche regters (art. 1 de la Juridiction spéciale en ce qui concerne les inculpés étrangers „Le juge des contraventions à la charge des étrangers sera un des membres étrangers du tribunal."

de nieuwe regtbanken zullen moeten werken, en enkele moeijelijkheden waarmede zij te kampen zullen hebben.

Deze regtbanken moeten kennis nemen van alle processen tusschen Europeanen en inboorlingen, maar ook van die tusschen vreemdelingen van verschillende nationaliteit. Sommigen hebben de bevoegdheid willen beperken tot de geschillen tusschen Egyptenaren en vreemdelingen, ten einde na een zeker tijdsverloop aan de nieuwe jurisdictie hare geheele uitbreiding te geven. Wij hebben echter bij 't aanstippen der grieven tegen de geldende orde van zaken getracht de noodzakelijkheid van eene verandering aan te toonen door op de onoverkomelijke bezwaren te wijzen, die uit 't conflict en verschil van regtspraak volgden. Die bezwaren nu worden jaarlijks grooter, en waarom eene verbetering ten halve ingevoerd, wanneer men toch alle mogelijke waarborgen voor eene goede regtsbedeeling, die men wenschte, verkregen heeft? Men mag verwachten dat de nieuwe inrigting goede resultaten zal opleveren en wanneer dit zoo is, bestaat er geene enkele rede tot beperking. Trouwens de geheele hervorming is uitdrukkelijk voor een termijn van vijf jaren voorgesteld, en de Mogendheden hebben zich het regt voorbehouden tot de vroegere orde van zaken terug te keeren wanneer de nieuwe slechte uitkomsten bood. Het is dus allezins te hopen dat de tegenstand welke door enkele Ca-

binetten op dit punt aan de Egyptische voorstellen geboden wordt, zal vervallen.

Alle regtsgedingen tusschen twee of meer personen van dezelfde nationaliteit, blijven, aan de consulaire regtbanken onderworpen.

Wij zien 't nut van deze restrictie niet in. De nieuwe regtbanken, uit Europesche magistraten zamengesteld, beloven eene goede regtspraak aan alle belanghebbenden, in elk geval beter dan die der consulaire regtbanken welke op vele punten gebrekkig is. Welk belang hebben twee Nederlanders b. v. om liever door 't Nederlandsch consulaat een geding te doen beslissen, dan door de nieuwe internationale regtbank? In 't belang der vereenvoudiging van procedure, en om alle tegenstrijdige vonnissen te vermijden, achten wij 't wenschelijk dat ook alle handels- en burgerlijke zaken tusschen vreemdelingen van dezelfde nationaliteit, aan de nieuwe regtspraak onderworpen worden.

Zakelijke vorderingen die onroerende goederen tot onderwerp hebben, vallen ook in 't voorgaande geval, onder de nieuwe regtspleging. Het komt ons voor dat ook dit punt de voorstellen aannemelijk zijn. Zefs de tegenwoordige jurisprudentie der Consulaten en Gezantschappen [1]) in 't Oosten

1) Te Constantinopel lijdt de zaak geen twijfel. Alleen Turksche regtbanken nemen kennis van dergelijke quaestien.

is het vrij wel eens dat alle geschillen betreffende 't onroerend eigendom alleen onder de competentie van de regters van het land vallen. De redenen waarom enkele consulaire regtbanken soms over deze quaestien uitspraak deden, was de slechte Justitie die de Turksche regtbanken bedeelden maar nu men de kennisneming van alle vorderingen betrekkelijk 't onroerend eigendom, op *eene* uitzondering na, aan de nieuwe regtbanken wil opdragen, kan men met vertrouwen dezer competentie uitbreiden.

Die uitzondering vinden wij in art. 12 van het »*Réglement d'Organisation judiciaire pour les* »*procès mixtes en Egypte*". Art. 12 luidt aldus »Ne sont pas soumises à ces tribunaux »les demandes des étrangers contre un éta»blissement pieux en revendication de la pro»priété d'immeubles possédés par cet établis»sement, mais ils seront compétents pour statuer »sur la demande intentée sur la question, de »possession légale, quel que soit le demandeur ou le défendeur."

Alle vorderingen ten petitoire van onroerend goed tegenover stichtingen (Wakf) zijn van 't ressort van de Mekkémeh, (geestelijke regtbank) maar zoodra een vreemdeling in 't bezit is van zulk een goed, zal de vordering tegen hem bij de nieuwe regtbanken aanhangig gemaakt moeten worden. Op deze restrictie, is tengevolge van

godsdienstige bezwaren, door de Egyptische Regering zeer aangedrongen. De vraag echter wie in het bezit is geweest, zal door de nieuwe collegien worden uitgemaakt.

Naauw is de zamenhang van art. 13 met art. 12. »Le seul fait de la constitution d'une hypo»thèque en faveur d'un étranger sur les biens »immeubles, quels que soient le possesseur et le »propriétaire rendra ces tribunaux compétents »pour statuer sur la validité de l'hypothèque et »sur toutes ses conséquences jusques et y compris »la vente forcée de l'immeuble ainsi que la dis»tribution du prix."

Eene Maatschappij van Grondcrediet, wier bestaan in Egypte zoo algemeen gewenscht wordt, is zonder eene hypotheekwet, over welker bepalingen de nieuwe regtbanken oordeel zouden vellen, onmogelijk, daar toch een inlander, die hypotheek op zijn land heeft gegeven, door eene schenking of verkoop Waqf, alle regten van den geldschieter en geregtigde tot de hypotheek, aldus ontnemen zoude. Dit artikel 13 is dus onmisbaar, wanneer men de uitzondering van het vorige artikel, betreffende de vorderingen ten petitoire tegen de Wacouf, toegeeft.

De *meerderheid van 't Europesche element* zoo vaak een vreemdeling in een geding betrokken is, was niet in 't oorspronkelijk voorstel, maar tengevolge van de billijke vertoogen der Europesche

Mogendheden, is zij thans zooals uit art. 2 en 3 [1]) blijkt volkomen toegegeven.

De *benoeming van de magistraten* gaf aanvankelijk ook moeite, daar men den Khédive hierin volstrekt niet vrij wilde laten. Thans is de benoeming en de keus hem toch opgedragen, maar onder gehoudenis zich officieus bij de Ministers van justitie in Europa te wenden, die de vergunning tot aanvaarding van de opgedragen waardigheid kunnen geven of weigeren.

Van belang is ook de vraag te weten of de nieuwe regterlijke collegien beschouwd moeten worden als *egyptische* regtbanken dan wel als *internationale*. Het kan misschien onverschillig voorkomen, wanneer toch de beoogde eenheid en de gewenschte waarborgen verkregen zijn, maar het is voor de Egyptische Regering eene quaestie die hare waardigheid zeer na komt. Indien de nieuwe regtbanken Egyptische zijn, zal men ook des te meer op een openhartige en volledige medewerking van de Regering kunnen staat maken, dan wanneer men verpligt is telkenmale om bijstand te komen vragen, ten einde vonnissen te doen uitvoeren, gewezen door regtbanken, die buiten haar om zijn ingesteld. Het is ook natuur-

---

1) *Règlement d'organisation Judiciaire pour les procès mixtes en Egypte.* Art. 2ª. »Chacun de ces tribunaux sera composé de sept juges, quatre étrangers et trois indigènes. art. 3ª. Il y a aura à Alexandrie une cour d'Appel, composée de onze magistrats, quatre indigènes et sept étrangers."

lijker dat er regt gesproken worde in naam van den Khédive, dan in dien van eene fictieve magt uit eene coalitie van alle Europesche Mogendheden zamengesteld.

De belangrijkste te behandelen vraag is zeer zeker die van de *Wetboeken* welke ingevoerd zullen worden. Het vaststellen van de nieuwe codificatie vereischt speciale kennis van Oostersche toestanden en Oostersch regt. Men wenschte de Fransche wetgeving als basis aan te nemen, met huldiging zooveel mogelijk van de beginselen van den Scheriat. De nieuwe wetboeken zullen waarschijnlijk bij de toepassing vaak bevonden worden niet aan de vereischten te voldoen. Wie zal alsdan bevoegd zijn tot afschaffing en vervanging der slechte bepalingen door nieuwe? In de praktijk zou eene herziening en verandering voorzeker moeijelijk wezen, en wij meenen gerust te kunnen zeggen dat de vaststelling van eene wetgeving die aan de behoeften van een Engelschman, een Rus, een Spanjaard en een Egyptenaar gelijkelijk voldoe, zeer zeker eene utopie is. De heer Duvergier (Sénateur) en President van de »commission française chargée d'examiner les projets de réforme dans l'administratien de la justice en Egypte" drukte die bezwaren aldus uit. »Le travail de »codification, qui a déjà été tenté à Constanti»nople de 1850 à 1864 pour le commerce de terre »maritime et la procédure commerciale, peut pré»senter de graves difficultés, en ce qui concerne

»spécialement la loi civile. En dehors même des »questions d'état et des questions religieuses, un »Code civil doit régler des matières pour lesquel»les une conciliation sera bien difficile entre les »principes qui régissent les orientaux et ceux qui »régissent les étrangers. Le Gouv[t]. égyptien ne »saurait apporter trop de maturité et de soin »dans la préparation de cette oeuvre. Après avoir »proclamé les principes de droit civil, générale»ment acceptés à la fois par l'Europe et l'Orient »et avoir introduit dans les matières où les diver»gences ne sont pas trop accentuées un accord »possible, il serait téméraire de vouloir placer sous »une loi commune des situations qui ne sont pas »conciliables, en froissant ouvertement les croyan»ces religieuses ou des usages trop nettement et »trop formellement opposés. Respecter dans ce »cas les situations, c'est consolider une réforme, »qui autrement éveillerait les suspicions, se pré»senterait comme une oeuvre hostile, cesserait »d'être praticable et par suite d'être sérieuse.

De nieuwe wetboeken zijn zes [1]) in getal en bevatten de geheele wetgeving, zoowel de burgerlijke als de handels- en strafwetgeving. Bij den Projet

1) Projet de Code Pénal,
Projet de Code d'Instruction criminelle,
Projet de Code de Commerce,
Projet de Code de Commerce maritime,
Projet de Code de procédure civile et commerciale,
Projet de Code Civil,

de Code Pénal en den Projet de Code d'Instruction criminelle is onnoodig stil te staan, daar de Mogendheden, op enkele uitzonderingen na (bl. 88) de strafregtspleging niet aan de nieuwe regtbanken willen opdragen.

Het nieuwe Handelswetboek is niet veel meer dan eene nabootsing van den Franschen Code de Commerce die in 1859 te Constantinopel en in het geheele Turksche rijk is ingevoerd. Het heeft dus alle gebreken van dien Code, het oudste wetboek van koophandel in Europa; men heeft bijna letterlijk overgenomen, zonder rekenschap te houden met de vorderingen die de wetenschap van 't regt op dat gebied gemaakt heeft, alsmede van de nieuwe beginselen en behoeften van den tegenwoordigen handel. Die behoeften zijn thans geheel andere dan ten tijde der bewerking van den Code de Commerce, en hebben zich voornamelijk door de veel grootere snelheid van briefwisseling en vervoer door middel van telegraaf en stoom ontwikkeld. Wenschelijk ware 't geweest dat men, in plaats van te veel aan den Code de Commerce vast te houden, het nieuwe Duitsche Handelswetboek meer geraadpleegd had.

De burgerlijke wetgeving kan geene copie genoemd worden van een ander wetboek. Bij de beoordeeling van dit ontwerp zal men ongetwijfeld moeten letten op de ontzaggelijke moeijelijkheid die deze codificatie aanbood. Een burgerlijk wetboek ondergaat veel meer dan het Handelsregt den

invloed van de geschiedenis, de beschaving, en de bijzondere zeden en gewoonten van een volk. De geographische gesteldheid van een land, en de regten op 't land gevestigd, zijn vaak de redenen tot vaststelling van bepalingen in een wetboek waarvan in een naburig land niets bekend is. Waar dus een burgerlijk wetboek gemaakt moest worden voor een volk als de Musulmannen, moest op al 't voorgaande acht worden geslagen, en was eene volledige studie van de musulmansche wetten en gewoonten noodig. Die studie nu is zoo verbazend uitgebreid, dat de krachten van een man geheel ontoereikend genoemd kunnen worden, zooals het hier 't geval is geweest bij de vervaardiging van den Projet de Code Civil. De Arabische taal en de stijl waarin de Musulmansche regtsgeleerden hunne werken hebben geschreven, zijn zeer moeijelijk te begrijpen voor een Europeaan, en zelfs voor vele Oosterlingen.

Wanneer wij dus al deze bezwaren overwegen zal 't niemand verwonderen, dat 't nieuwe ontwerp veel te wenschen overlaat.

Al dadelijk valt 't op dat er *geene overgangsbepalingen* voorkomen van de oude op de nieuwe wetgeving. Met den bekenden regtsregel dat eene wet slechts voor 't toekomende verbindt, zal men elke moeijelijkheid niet uit den weg kunnen ruimen. Het onderscheid tusschen de oude en de nieuwe wetgeving is in Egypte zoo groot, dat de behoefte naar duidelijke en juiste transitoire bepalingen

zich elk oogenblik in de praktijk zal doen gevoelen.

Eene tweede leemte is het gebrek aan bepalingen omtrent de *invoering en afkondiging* der wetten. In de artikelen die de dispositions préliminaires vormen, kan men geen antwoord vinden op de vraag wie de wetten afkondigt en hoe? wie deze maakt? alsmede wie 't regt heeft reglementen en besluiten af te kondigen en welke kracht aan dezulke moet worden toegeschreven? zoo zegt art. 8 »Les additions et modifications »aux présentes lois seront édictées sur l'avis con»forme de la magistrature, et au besoin sur sa »proposition." Uit dit art. blijkt dus dat 't advies der regters zal ingewonnen worden, maar wie de wetgevende magt is, blijft in het duister.

Het voorgaande artikel (art. 7) komt ons ook bedenkelijk voor. »En cas de silence, d'insuf»fisance ou d'obscurité de la loi, le juge se »conformera aux règles de l'équité." Hierdoor wordt aan de regtbanken eene zekere wetgevende magt gegeven, die niet wel te vereenigen met 't karakter en den werkkring van een regterlijk collegie.

Art. 4 [1]) ontzegt alle mogelijke geschillen be-

---

1) Art. 4 C. C. luidt aldus: „Les questions relatives à l'état et „à la capacité des personnes et au statut matrimonial, aux droits „de succession naturelle ou testamentaire, aux tutelles et curatelles „seront jugées conformément aux lois de la nation de la patrie. „Les nouveaux tribunaux n'en pourront connaitre qu'incidemment, „et pourront fixer un délai pour qu'il soit statué, par le tribunal „compétent, sur l'incident."

treffende den staat en de bevoegdheid der personen aan de nieuwe regtbanken. Eveneens zullen de consulaire regtbanken kennis moeten nemen van alle zaken betreffende 't huwelijk, 't erfregt, voogdij en curatele. Zoodra eene dergelijke quaestie ontstaat wordt de zaak tot de consulaire regtbank verwezen van den gedaagde, die daarover uitspraak moet doen. In geval nu van hooger beroep zal men soms maanden lang moeten wachten tot dat de regtbanken van appel in Europa en Amerika uitspraak gedaan hebben. Gedurende dien tijd blijft 't geding voor de nieuwe regtbanken geschorst.

Zulke quaestien, waarover de consulaire regtbanken alleen mogen beslissen, zullen niet alleen vaak voorkomen, maar door partijen, waarschijnlijk ook dikwijls opgeworpen worden, wanneer een uitstel van de zaak door hen verlangd wordt; hieruit volgt dat reeds dadelijk de nieuwe regtspraak, bij den eersten stap gestuit zal worden, en de behandeling van eene zaak zal moeten stilstaan.

Wanneer een Egyptenaar zulk eene quaestie van staat of bevoegdheid opwerpt, zal deze voor de Mékkemeh worden uitgemaakt. Die regtbanken nu zijn zoo partijdig en gebrekkig, dat men met regt voor zeer verkeerde uitspraken beducht mag wezen.

Een gevolg van dit art. 4 is geweest dat men *het geheele gedeelte van 't burgerlijk regt, betrekkelijk de statuta personalia niet heeft gecodificeerd*. Voor de Europeanen, was dit nu niet noodig en

kan men zich die leemte dus begrijpen, maar voor de inboorlingen was eene vaststelling van deze belangrijke beginselen, vooral op het stuk van het huwelijk zeer wenschelijk. Men heeft als reden van deze weglating uit 't nieuwe wetboek, opgegeven dat men de kitteloorigheid van de verschillende gezindheden in Egypte, wilde eerbiedigen, welke er zeer op gesteld waren al deze stoffen onder het gebied van de geestelijke wet te behouden.

Als echter de wetgever bij magte ware geweest doortastend 't burgerlijke huwelijk in te voeren, zoo had men een groote stap gedaan op den weg van scheiding der burgerlijke en geestelijke wetten, welke scheiding, voor de Musulmansche volken, door een ieder die hun vooruitgang en beschaving wenscht, noodig geacht wordt.

Het huwelijk, dat zulke belangrijke gevolgen heeft voor de regtsbevoegdheid, de goederen, van de gehuwden en de wettigheid der kinderen had vooral moeten worden gecodificeerd. In de Musulmansche landen, waar de wet polygamie of zamenwoning vrijelijk toestaat is 't huwelijk niet hoog aangeschreven. Het is zelfs minder dan eene overeenkomst De Musulmansche wet schrijft geene godsdienstige plegtigheid voor, en tot echtscheiding is de wil van den man genoeg [1]).

1) Vgl.: d'Ohsson . Tableau de l'Empire ottoman. — Des mariages Cod: Civ: Liv: I. — Macnaghten Principles of Mahomedan Law Chap. I and foll: — Hedaya. Book IV of Yolak or Divorce.

De Egyptische regering is niet teruggedeinsd voor eene wettelijke regeling van 't eigendom, de overeenkomsten, de Waqf, en zij zoude veel minder tegenstand gevonden hebben in eene codificatie en verbetering van 't huwelijksregt.

Nu zulk eene groote materie van 't regt niet gecodificeerd is, zullen de Europeanen met de zelfde bezwaren te kampen hebben als tot nu toe 't geval was op dit punt, namelijk eene volmaakte onwetendheid aangaande de persoonlijkheid, en de bevoegdheid der inboorlingen, met welke zij contracteren.

Wij begrijpen echter de restrictie van art. 4 niet. Waarom is de kennisneming van een groot aantal zaken hierbij aan de nieuwe regtspleging onthouden. De wetgevingen der Europesche volken verschillen wel is waar onderling in deze stoffen en een ieder wenscht volgens zijne wetten op dit stuk te worden beregt. Om aan dit verlangen te voldoen had men de nieuwe regtbanken met de toepassing van die vreemde wetgevingen bij de beooordeeling van dergelijke quaestien kunnen belasten.

Dit geschiedt tegenwoordig in bijna alle landen van Europa, [1]) en de toepassing blijkt niet zoo ontzaggelijk moeijelijk te wezen.

---

1) Foelix „Droit international privé § 11 zegt." Aujourd'hui toutes les nations ont adopté en principe l'application dans leur territoire des Lois étrangères, sauf toutefois les restrictions, exigées par le droit de Souveraineté et l'intérêt de leurs propres sujets."

Afkeuring verdient volgens ons in 't nieuwe ontwerp, de veelvuldige verwijzing naar bijzondere reglementen. Men leze b. v. de artt. 19, 20 en 22 waarbij over de goederen Karadjie, over de goederen in de doode hand en de vrije goederen gesproken wordt. In chapitre III »de l'Usufruit" wordt herhaaldelijk naar wetten en reglementen verwezen. (artt. 33, 35 en 48) In 't volgende hoofdstuk Chapitre IV des »Servitudes" wordt eigenlijk alles aan de gewoonte overgelaten (art. 49.) »Les »servitudes sont réglées d'après le titre de leur »constitution et *d'après les usages locaux.*" Bij de toeeigening van onbebouwd land (art. 79) bij den schat (art. 92) en meerdere onderwerpen, altijd verwijzing naar reglementen of gewoonte.

Waar die reglementen te vinden zijn, wie deze gemaakt heeft, wie ze mag intrekken of veranderen, over dit alles een diep stilzwijgen. Op deze wijze doet men naar het schijnt te kort aan de belofte om de nieuwe wetgeving door alle Staten te doen bekrachtigen, want ten gevolge van de niet-codificatie van onderwerpen die in alle europesche wetboeken zulk eene groote plaats innemen, en door verwijzing naar reglementen en gewoonte, die niemand kent, bevat 't nieuwe wetboek naauwelijks de helft van 't geen daarin moest staan.

De quaestien voortvloeijende uit 't administratief regt zijn in alle landen talrijk en bieden vaak vele moeijelijkheden aan. Art. 18 van 't ontwerp,

aan de internationale commissie te Cairo aangeboden, zeide: »Il sera statué par le Code Civil »sur les exceptions fondées par le domaine public, »et les actes du pouvoir administratif."

Het ontwerp van Code Civil bewaart echter een volstrekt stilzwijgen op dit gebied.

Het nieuwe wetboek beslaat 769 artikelen, waarin het geheele burgerlijk regt, dat door de nieuwe regterlijke collegien toegepast moet worden, vervat is. Het is verdeeld in vier titels waarvan de eerste tot opschrift heeft »des Biens" art. 12– 144, en waarin gehandeld wordt over zaken en hare verdeeling, over de regten die men op zaken kan hebben (art. 17), over de wijzen van eigendoms-verkrijging en over 't verlies van eigendom. Bij de verdeeling van de onroerende goederen art. 18 en volgende heeft men ongelukkigerwijze een beginsel uitgesproken, dat schadelijke gevolgen kan hebben. Zoo zegt art. 19: »Les »biens haradjs ou tributaires sont ceux qui appar»tiennent à l'Etat et dont il a cédé, dans les con»ditions et dans les cas prévus par les règlements, »l'usufruit aux particuliers."

De onderscheiding van goederen in mülk en karadjie, heeft zooals wij vroeger gezegd hebben, thans alleen eene historische waarde, en de oude wijze van belastingheffing is vervangen door een eenvormig en voor allen gelijk systeem.

Uit het aangehaald artikel zoude echter volgen dat de Staat eigenaar zoude wezen van

de Karadjie landerijen, en zij die deze sedert jaren hadden bezeten, slechts vruchtgebruikers.

Onder de wijze van eigendomsverkrijging zien wij art. 64ª. »La propriété et les droits réels »s'acquièrent *a* par l'effet des obligations"

b Par les donations.

Wij zien hier een verschil met onze eigene wetgeving, daar geene verbindtenis bij ons den eigendom kan doen overgaan. Trouwens het grootste gedeelte van het wetboek draagt de duidelijke sporen van den franschen Code Civil, dien de vervaardiger, een Fransch advokaat, zich steeds tot voorbeeld gesteld heeft.

Eigendom en andere zakelijke regten uitgezonderd regt van hypotheek worden verkregen door een ongestoord bezit van vijf jaren justo titulo en van vijftien jaren wanneer geen titel aanwezig is (art. 102). De meeste bepalingen van deze afdeeling (Section VII de la Prescription) zijn alweder uit den Franschen Code Civil geexcerpeerd. Art. 105 [1]) is een consequent gevolg van art. 19 en moet dus om dezelfde redenen als die bepaling vervallen.

Bij de behandeling der wijze hoe 't eigendom verloren gaat komt art. 121 ons wel gewaagd voor. »L'expropriation pour cause d'utilité publique »sera ordonnée par un décret enz.

---

1) Art. 105. L'usufruit des *terres tributaires* se prescrit par cinq ans de possession, pourvu que le possesseur cultive la terre.

Zonder te willen uitweiden over de redenen, welke een ieder die met de Oostersche toestanden bekend is, begrijpen zal, gelooven wij dat de onteigening ten algemeenen nutte niet moet worden overgelaten aan de Regering. Het is natuurlijk onmogelijk in Egypte, de vraag of eene onteigening noodig is, aan de wetgevende magt over te laten, zooals bij ons, maar wij gelooven dat de nieuwe regtbanken, ofschoon zeker niet de bevoegde persoon, toch verre boven de Regering te verkiezen zijn als scheidsregter en meerdere waarborgen van onpartijdigheid zullen aanbieden.

De tweede titel art. 144—303 handelt over de verbindtenissen. Zij ontstaan uit overeenkomst, uit eene daad en uit de wet.

De verbindtenissen die uit eene daad ontstaan, worden in de artikelen 207 en 208 aldus omschreven:

Art. 207. Le fait d'une personne qui a procuré »intentionnellement un bénéfice à une autre personne, oblige cette dernière à tenir compte des dépenses et pertes subies par la première, jusqu'à concurrence du profit obtenu.

Art 208. »Celui qui a reçu ce qui ne lui était pas dû, est obligé à le restituer."

Het is te onderstellen dat men bij art. 207 de negotiorum gestio (ons art. 1390 B. W.) voor oogen heeft gehad, maar meer heeft willen generaliseren.

De titel van verbindtenissen begint met eene

eigenaardige definitie Art. 144 L'obligation est un »devoir que la loi sanctionne et qui a pour objet de procurer un bénéfice à une personne en con»traignant l'obligé à faire une chose déterminée ou à s'en abstenir.

De titel eindigt met eenige bepalingen omtrent 't bewijs der verbindtenissen alsmede van 't te niet gaan derzelve. art. 281—303.

Getuigenbewijs wordt volg. art. 283 niet toegelaten wanneer de som of waarde meer beloopt dan 1000 P. T. (125 gulden), uitgezonderd evenals bij ons in zaken van koophandel.

De derde titel 353—675 handelt over eenige genoemde overeenkomsten »des différents contrats déterminés". Koop en verkoop, huur en verhuur, vennootschap, leen en renten, bewaargeving, borgtogt, lastgeving, dading en pand worden achtereenvolgens behandeld. Wij zien hierin een wezenlijk verschil met onze eigene wetgeving bij 't pand dat in art. 659 eene overeenkomst genoemd wordt. »Le gage est un contrat par lequel le »débiteur met une chose en la possession de son »créancier enz.

Bij de behandeling van de overeenkomst van leengeving wordt de onderscheiding tusschen bruik en verbruikleen, eveneens gemaakt »565—573 *du Prêt à usage*" en 573—587 du *Prêt de consommation et de la Rente.*" Art. 579 bepaalt dat men geen hoogere interessen mag bedingen dan 12 pct. Dit cijfer zal misschien zeer hoog voorkomen,

maar is in evenredigheid met den finantieelen toestand in 't Oosten, zoodat dit bedrag in Egypte zelf geene afkeuring heeft gevonden. Het geheele artikel kon trouwens wel gemist worden.

De IVe titel, 675—769, heeft tot opschrift »des droits des créanciers." De schuldeischers worden onderscheiden in créanciers ordinaires, créanciers hypothécaires, créanciers privilégiés, créanciers ayant le droit opposable à tous les autres créanciers, de retenir la possession d'un bien de leur débiteur jusqu'à parfait payement, terwijl Chap. II. art. 727—745 over 't bewijs van 't bestaan der zakelijke regten handelt.

Na eene doorlezing van 't ontwerp, komt men dadelijk tot 't besluit dat de zaken te vlugtig en onnaauwkeurig zijn behandeld. Men heeft vooreerst de helft der regtsonderwerpen weggelaten en het overige heeft men kort en bondig willen formuleren, een uittreksel van den Franschen Code willen geven. Wij gelooven dat dit doel in geenen deele berereikt is, en dat men zoozeer over alles is heengegleden, dat elk oogenblik de regter voor vraagstukken zal staan, die hij niet uit de wet zal kunnen noch uit de analogie der wet zal mogen beantwoorden, daar art. 7 hem gebiedt zich naar de regelen van de billijkheid te gedragen.

Het zij ons vergund te eindigen met den wensch uit te spreken, dat een meer volledig burgerlijk wetboek voor Egypte worde ontworpen, dat zoowel aan de behoeften van 't Egyptische volk als

aan de eischen der beschaving beantwoorde. Voor zulk een veel omvattenden arbeid als eene codificatie schieten de krachten van een man te kort hoe lofwaardig deze arbeid in 't algemeen moge heeten, en zal alleen eene commissie van regtsgeleerden. Europesche en Musulmannen, door onderling de taak te verdeelen, en over de punten van verschil, tusschen Europesche en Musulmansche wetten van gedachten te wisselen, een goed wetboek in 't licht kunnen geven. waarin de belangen over en weder doeltreffend zijn behartigd.

Om de hervorming van 't regtswezen in Egypte wèl te doen slagen, zijn twee groote vereischten. 1°. Regtbanken uit onafhankelijke, geleerde en regtschapen leden zamengesteld, aan welke lieden in de Turksche regtbanken tot nu toe groot gebrek is geweest.

2°. Eene wetgeving die aan de bijzondere behoeften van Egypte en hare verschillende inwoners voldoet.

Aan de eerste voorwaarde is voldaan door de waarborgen die de Egyptische Regering in allen deele gegeven heeft, in hoeverre de tweede voorwaarde vervuld zij, moet de ondervinding leeren.

BIJLAGE. Zie Bladz. 61.

Compiègne, 5 Décembre 1863.

Décret créant et déterminant les fonctions de consul-juge à Alexandrie (Égypte). Signé à Compiègne, le 2 Décembre 1863. [1]).

NAPOLÉON,

Par la grâce de Dieu et la volonté nationale, Empereur des Français,

A tous présents et à venir, salut:

Sur la proposition de notre Ministre des affaires étrangères,

Vu l'ordonnance de 1681;

Vu l'édit du mois de juin 1778, et notamment les articles 1, 6, 7 et 8;

Vu la loi du 28 Mai 1836;

Notre conseil d'Etat entendu,

Avons décrété et décrétons ce qui suit:

Art. 1er. Les fonctions judiciaires attribuées, tant en matière civile et commerciale qu'en matière criminelle, par l'édit du mois de juin 1778 et par la loi du 18 Mai 1836, à nos Consuls dans les Échelles du Levant et de Barbarie, pourront être remplies à Alexandrie, en cas d'absence ou d'empêchement du Consul, par un magistrat qui prendra le titre de Consul-juge.

Art. 2. Le Consul-juge sera nommé par nous; sur la proposition de notre Ministerie des affaires étrangères, après avis de notre Garde des sceaux ministre de la justice.

Il sera placé sous l'autorité du Ministre des affaires étran-

---

1) Voir Testa, *Recueil des traités de la Porte ottomane.* Paris, Amyot.

gères, et les règlements concernant les agents du service consulaire lui seront applicables.

Art. 3. Lorsque le Consul présidera le tribunal consulaire, le Consul-juge l'assistera comme premier assesseur et prendra part au jugement avec voix délibérative, aux lieu et place de l'un des notables appelés conformément à l'article 6 de l'édit du mois de juin 1778.

Art 4. En cas d'absence ou d'empêchement du Consul-juge, les fonctions judiciaires qui lui sont attribuées par l'article 1er du présent décret seront remplies par l'officier du consulat spécialement désigné par le Consul ou par l'agent gérant le consulat.

Art. 5 Nul ne pourra être nommé Consul-juge s'il ne réunit les conditions suivantes:

1°. Etre âgé de trente ans accomplis;

2°. Avoir été reçu licencié en droit;

3°. Avoir, pendant cinq ans au moins, rempli des fonctions judiciaires en France, en Algérie ou dans les colonies, ou exercé comme avocat, pendant dix ans, devant l'une des cours ou l'un des tribunaux de l'Empire.

Art. 6. Le Consul-juge prendra rang, comme officier du consulat dans les cérémonies publiques immédiatement après le Consul ou l'agent qui remplira les fonctions.

Art. 7. Notre Ministre des affaires étrangères est chargé de l'exécution du présent décret, qui sera inséré au *Bulletin des lois*.

Fait au palais de Compiègne, le 5 Décembre 1863.

NAPOLÉON

DROUYN DE LHUYS.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

Ten onregte beweert Keller »der Römische Civilprocess § 88 Noot 1107" dass die condictio certi (si pecunia certa credita) mit jeder andern actio ex contractu oder ex delicto u. s. w. electiv concurrire sobald die Forderung ihrem Gehalte nach auf Geld gerichtet, und der Kläger bereit ist, die Gefahr des Certum auf sich zu nehmen.

II.

De verjaring der regtsvordering uit het verbruikleen of de bewaargeving begint van den dag af der overeenkomst, wanneer geen dag van teruggave bepaald is.

III.

Door een procurator omnium bonorum wordt onmiddelijk bezit verkregen.

IV.

Het regt van Hypotheek behoort onder de onroerende zaken.

V.

De wetgever had in art. 959 B. W. alle redenen van onwaardigheid in art 885 B. W. uitgedrukt, moeten opnemen.

VI.

Hij die venia aetatis verkregen heeft, kan uitvoerder van uiterste wilsbeschikkingen worden.

VII.

Het loon door den vader bij uitersten wil toegekend aan den daarbij benoemden voogd, is geen legaat.

VIII.

Te regt beweert Mr. G. Belinfante dat de Wet houdende Algemeene Bepalingen der Wetgeving van het Koningrijk, een uitsluitend burgerregtelijk karakter draagt.

IX.

Het is wenschelijk dat art. 1197 B. W. afgeschaft worde.

X.

Het akkoord krijgt door de homologatie de kracht van een vonnis.

XI.

Het is wenschelijk dat art. 274 W. v. K. afgeschaft worde.

XII.

De vervallenverklaring van de instantie kan bij eene akte van procureur tot procureur geëischt worden.

XIII.

Het tractaat van 15 Julij 1840 tusschen Groot-Brittannie, Rusland, Pruissen en Oostenrijk dat Frankrijk uitsloot, was een gevolg van dubbelzinnige politiek van het Cabinet der Tuileriën in de Turksch-Egyptische quaestie.

XIV.

Het is wenschelijk dat de regtstoestand in Turkye uit de vroegere Capitulatien ontstaan, plaats make voor eene regterlijke inrigting uit gemengde regtbanken, met Europesche meerderheid gevormd.

XV.

Zoodanige inrigting zoude met de bepaling van art. 150 Gwt. zeer wel vereenigbaar zijn.

XVI.

Het is wenschelijk dat de wet van 24 Julij 1857 S^d^. No. 87 tot regeling der Jagt en Visscherij herzien worde.

XVII.

In strijd met de gezonde beginselen van Strafregt, is tot veroordeeling volgens art. 295 C. P. de animus nocendi voldoende.

XVIII.

Art. 160 Sv. behoorde ook op correctionele zaken toepasselijk te zijn.

XIX.

Het systême égalitaire van Louis Blanc bij productieve associatien is af te keuren.

XX.

Verzekering door bijzondere Maatschappijen is te verkiezen boven eene algemeene verpligte verzekering door den Staat.

XXI.

Eene belasting op de bezittingen is te verkiezen boven eene belasting op de inkomsten.

XXII.

Voorschotbanken zijn aan te bevelen.

